

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

2013

Magdalena Pecnová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**ROLE POLSKÉHO PREZIDENTA
V ZAHRANIČNÍ POLITICE POLSKA**

Magdalena Pecnová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**ROLE POLSKÉHO PREZIDENTA
V ZAHRANIČNÍ POLITICE POLSKA**

Magdalena Pecnová

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Michal Kubát, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2013

.....

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. PhDr. Michalu Kubátovi, Ph.D. za odbornou pomoc a čas, který mi věnoval při psaní mé práce. Dík patří také mé rodině, která mi byla při psaní velkou oporou.

Obsah:

1. Úvod
2. Teoretické ukotvení
 - 2.1 Role polského prezidenta
 - 2.2 Zahraniční politika
 - 2.2.1 Aktéři polské zahraniční politiky
3. Ústavní vývoj v Polsku po roce 1989
 - 3.1 Události předcházející vzniku nového ústavního pořádku
 - 3.2 Proces schvalování nové polské ústavy
 - 3.2.1 Malá ústava z roku 1992
 - 3.2.1.1 Poloprezidentský systém
 - 3.2.1.2 Poloprezidentský systém za „vlády“ Lecha Wałęsy
 - 3.2.2 Ústava z roku 1997
4. Vztah „prezident – premiér“ v polském politickém prostředí
 - 4.1 Vztah „prezident – premiér“ v letech 1989 – 1997
 - 4.2 Vztah „prezident – premiér“ po roce 1997
5. Polská zahraniční politika po roce 1989
 - 5.1 Polská zahraniční politika vůči zemím euroatlantického prostoru
 - 5.1.1 USA
 - 5.1.2 Severoatlantická aliance
 - 5.1.3 Evropská unie
 - 5.2 Východní politika
 - 5.2.1 Dvě školy myšlení
 - 5.2.2 Politika „dvou kolejí“ v letech 1989 – 1992
 - 5.2.3 Období let 1992 – 1993
 - 5.2.4 Období let 1994 – 1995
 - 5.2.5 Období let 1996 – 1997
 - 5.2.6 Vztahy s Ruskem
 - 5.2.7 Vztahy s Ukrajinou a Běloruskem
6. Prezidentské volby v Polské republice od roku 1990
 - 6.1 Prezidentské volby 1990
 - 6.2 Prezidentské volby 1995
 - 6.3 Prezidentské volby 2000
 - 6.4 Prezidentské volby 2005
 - 6.5 Prezidentské volby 2010

7. Prezidenti Polské republiky 1990 – 2013

7.1 Lech Wałęsa

7.1.1 Lech Wałęsa a Západ

7.1.2 Lech Wałęsa a Východ

7.2 Aleksander Kwaśniewski

7.2.1 Aleksander Kwaśniewski a Západ

7.2.2 Aleksander Kwaśniewski a Východ

7.3 Lech Kaczyński

7.3.1 Lech Kaczyński a Západ

7.3.2 Lech Kaczyński a Východ

7.4 Bronisław Komorowski

7.4.1 Bronisław Komorowski a Západ

7.4.2 Bronisław Komorowski a Východ

8. Závěr

Seznam použité literatury a dalších pramenů

Resumé

Přílohy

Seznam zkratek

AWS	Akcja Wyborcza Solidarność (Volební akce Solidarita)
KLD	Kongres Liberalno – Demokratyczny (Liberálně – demokratický kongres)
KO „S“	Komitet Obywatelski „Solidarność“ (Občanský výbor „Solidarita“)
LPR	Liga Polskich Rodzin (Liga polských rodin)
NSZZ „S“	Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność“ (Nezávislý samosprávný odborový svaz „Solidarita“)
PC	Porozumienie Centrum (Dohoda středu)
PChD	Partia Chrześcijańskich Demokratów (Strana křesťanských demokratů)
PiS	Prawo i Sprawiedliwość (Právo a spravedlnost)
PL	Porozumienie Ludowe (Lidová dohoda)
PO	Platforma Obywatelska (Občanská platforma)
PPG	Polski Program Gospodarczy (Polský ekonomický program)
PSL	Polskie Stronnictwo Ludowe (Polská lidová strana)
PZPR	Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (Polská sjednocená dělnická strana)
ROAD	Ruch Obywatelski Akcja Demokratyczna (Občanské hnutí Demokratická akce)
S	Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej (Sebeobrana Polské republiky)
SD	Stronnictwo Demokratyczne (Demokratická strana)
SdPI	Socjaldemokracja Polska (Polská sociální demokracie)
SLD	Sojusz Lewicy Demokratycznej (Spojencství demokratické levice)

SLCh	Stronnictwo Ludowo – Chrześcijańskie (Křesťansko – národní strana)
UD	Unia Demokratyczna (Demokratická unie)
UP	Unia Pracy (Unie práce)
UW	Unia Wolności (Unie svobody)
ZChN	Zjednoczenie Chreścijańsko – Narodowe (Křesťansko – národní sjednocení)
ZSL	Zjednoczone Stronnictwo Ludowe (Sjednocená lidová strana)

1. Úvod

Funkce prezidenta republiky vznikla 7. dubna 1989 na základě schválení tzv. dubnové novelizace ústavy a zrušení Státní rady (do té doby kolektivní hlavy státu). Z důvodu konfliktní a bouřlivé politická situace nebylo možné schválit novou „řádnou“ ústavu co nejdříve, a proto si na ni Polsko muselo počkat až do roku 1997. Jelikož byla stará ústava z roku 1952 naprosto nevyhovující, bylo nutné toto „přechodné“ období nějak vyplnit. Výsledkem bylo schválení tzv. malé ústavy, což byl ústavní zákon z roku 1992 omezující se pouze na vytyčení základních principů fungování mocenských institucí a vztahů mezi nimi. Politický režim daný malou ústavou bychom mohli označit za poloprezidentský, kdy tehdejší prezident Lech Wałęsa disponoval silným mandátem, který mu zajistily mimo jiné přímé prezidentské volby.

Prvním prezidentem Polska se však stal (ještě před Lechem Wałęsou) gen. Wojciech Jaruzelski, který byl zvolen ještě Národním shromážděním v roce 1989. S jeho slabým politickým postavením šel ruku v ruce i umírněný politický styl, který se vyznačoval pasivitou a loajálností vůči vládě premiéra Tadeusze Mazowieckého. V roce 1990 ho nahradil již zmiňovaný Lech Wałęsa, který zastával post prezidenta až do roku 1995, kdy v prezidentských volbách podlehl Alexandrovi Kwaśniewskému. S nástupem nového prezidenta se politický styl „zklidnil“ a zlepšily se také vztahy s vládou. Prezident Kwaśniewski se mimo jiné angažoval ve vstupu Polska do Severoatlantické aliance a Evropské unie. V roce 2000 obhájil svůj post a v prezidentském úřadu zůstal dalších 5 let, až do konce svého funkčního období.

V roce 2005 do úřadu prezidenta nastoupil Lech Kaczyński, který byl v posledních letech svého funkčního období (od roku 2007) znám především ve spojitosti se spory, které vedl s premiérem Donaldem

Tuskem, což také ovlivňovalo zahraniční politiku státu. Prezident zahynul v dubnu 2010 při pádu vládního letadla u ruského Smolensku. Po tragické smrti Lecha Kaczyńskiego nastalo na prezidentském postu období vlády několika úřadujících prezidentů, než do úřadu nastoupil současný prezident Bronisław Komorowski, který zvítězil v červencových prezidentských volbách v roce 2010.

Časový rámec práce jsem vymezila od roku 1989 do současnosti, tedy od pádu komunistického režimu v Polsku a vzniku „nové“ polské státnosti. Budu se zabývat pouze demokratickými a řádně zvolenými prezidenty, tudíž začnu zkoumat politickou situaci až od období zvolení Lecha Wałęsy prvním demokraticky zvoleným polským prezidentem (nebudu se tedy rozepisovat o prezidentu Wojciechu Jaruzelském). Nebudu též zkoumat období „vlády“ úřadujících prezidentů po tragické smrti Lecha Kaczyńskiego a před nástupem současné hlavy státu Bronisława Komorowského.

Toto téma své práce jsem si vybrala zejména z toho důvodu, že mě zajímá, jakou roli vlastně hraje polský prezident v zahraniční politice státu. Jako většina lidí tak i já jsem v médiích pozorovala „bitvu“ polského prezidenta Lecha Kaczyńskiego a premiéra Donalda Tuska o reprezentování Polska na mezinárodní scéně. Zaujalo mne, jak je možné, že se oba nejvyšší představitelé státu nemohou shodnout na tom, kdo má kam jet a reprezentovat Polsko. A jsou v tomto případě polské ústavně – právní předpisy natolik nejednoznačné či se je pouze tyto dva aktéři rozhodli ignorovat? Zajímá mne tedy, jakou roli ve skutečnosti hraje polský prezident v zahraniční politice státu.

Cílem práce je analýza polské zahraniční politiky se zaměřením na roli prezidenta republiky. Jakou roli vlastně prezident v zahraniční politice hraje a jaké faktory ji ovlivňují. Prezident by měl využívat pouze

takových pravomocí, které mu dává ústava či konkrétní zákony, ale může polskou zahraniční politiku nějakým způsobem změnit či ovlivnit, například svým chování (jednáním) na mezinárodní scéně? Na tyto otázky se pokusím odpovědět v závěru své diplomové práce.

Metodou analýzy a deskripce se pokusím o verifikaci či falzifikaci mé hypotézy, která zní, že *role polského prezidenta v zahraniční politice státu je pouze reprezentativní a jeho osoba tedy neoplývá zásadními pravomocemi v této oblasti.*

V úvodu předkládané práce se budu zabývat teoretickým ukotvením textu a ujasněním pojmů. Co se rozumí pojmem prezidentské role v zahraniční politice, jak bude nahlížena zahraničně–politická aktivita prezidenta atd. V následující kapitole se budu věnovat ústavnímu vývoji v Polsku po roce 1989. Zaměřím se zde na nejdůležitější právní dokumenty, které byly přijaty po tomto roce, a pokusím se ukázat, jak se postupem doby měnilo postavení i pravomoci prezidenta republiky s ohledem na zahraniční politiku státu. Následně se pokusím nastínit, jakou roli hraje vztah *prezident – premiér* na polské politické scéně, a zda nějakým (a případně jakým) způsobem ovlivňuje zahraniční politiku státu. Následující kapitola se bude věnovat polské zahraniční politice, některým jejím aktérům, aspektům a faktorům, které ji formují a ovlivňují. Vzhledem k tématu práce se zaměřím především na pozici prezidenta v této oblasti. Následující kapitola bude jakýmsi úvodem k poslední kapitole a zmíním se v ní krátce o prezidentských volbách v Polsku od roku 1990. Popíši, jakým způsobem a za jakých okolností byly zvoleni jednotliví prezidenti do svého úřadu. Již zmíněná poslední kapitola mé práce se věnuje všem čtyřem demokraticky zvoleným polským prezidentům. Zaměřím se zde na každého prezidenta zvlášť a pokusím se o shrnutí nejdůležitějších aspektů jejich chování s ohledem na zahraniční politiku státu.

Ve své práci jsem vycházela jak z cizojazyčných tak i českých zdrojů. Z českých autorů se polskou politickou scénou zabývá především doc. PhDr. Michal Kubát, Ph.D., z jehož publikací jsem také čerpala. Snažila jsem využívat především polské zdroje, ať již ve formě literatury či informací z internetových odkazů.

2. Teoretické ukotvení

2.1 Role polského prezidenta

Role prezidenta státu má ve většině parlamentních demokracií (jakou je i Polská republika) především symbolickou funkci doprovázenou i některými reálnými pravomocemi, které jsou často odvozeny od historických tradic jednotlivých států. Přestože je Polsko považováno za parlamentní demokracii, můžeme zde pozorovat prvky prezidentského (poloprezidentského) systému, který se zde začal projevovat po roce 1989 s nástupem Lecha Wałęsy do prezidentského úřadu.¹

Častým argumentem pro silnější prezidentskou pozici je přímá volba. Sama hlava státu se pak může odvolávat na fakt, že byla zvolena přímo lidem, a dovolávat se tak větší legitimacy pro své politické jednání. Z praktického hlediska je však způsob volby prezidenta spíše okrajovou záležitostí a v konečném důsledku záleží především na tom, jak postavení prezidenta definuje ústava.²

Ve své práci se budu zabývat rolí polského prezidenta především ve vztahu k ústavnímu pořádku. Na roli prezidenta bude nahlíženo jako na soubor jednání (do kterého zařazují i řečový akt) v rámci zahraniční politiky státu. Jednání, která se přizpůsobují či naopak vymykají ústavnímu pořádku.

¹ O prezidentech a prezidentství, dostupné na: <http://www.pehe.cz/Members/redaktor/o-prezidentech-a-prezidentstvi>, 3. 7. 2013

² O prezidentech a prezidentství, dostupné na: <http://www.pehe.cz/Members/redaktor/o-prezidentech-a-prezidentstvi>, 3. 7. 2013

Podle ústavy prezident disponuje určitými pravomocemi. Mě ovšem zajímá, zda je jejich prostřednictvím schopen významným způsobem ovlivnit polskou zahraniční politiku. Je tedy polský prezident aktivním zahraničně–politickým aktérem či se omezuje pouze na reprezentativní zastupování své země na mezinárodní scéně?

Vzhledem k omezenému rozsahu celé práce není mým cílem analyzovat veškerou prezidentskou agendu v rámci zahraniční politiky státu, ale poukázat na případné odlišnosti v jednotlivých politikách polských prezidentů. Na vybraných událostech zahraničně-politického charakteru bych chtěla ilustrovat jednání všech čtyř zkoumaných prezidentů v souvislosti s možným ovlivňováním zahraniční politiky státu.

2.2 Zahraniční politika

Polský politolog Ryszard Zięba rozlišuje dva základní typy faktorů ovlivňujících zahraniční politiku státu – vnitřní a vnější faktory. Petr Drulák a Radka Druláková také poukazují na to, že zahraniční politika je jakousi hraniční oblastí pohybující se na pomezí těchto dvou skupin. (Druláková – Drulák 2007: 9; Zięba 2005: 20 – 35)

Vnitřní faktory

Vnitřní faktory určují pozadí rozhodovacích procesů v zahraniční politice státu, přičemž do této skupiny můžeme zařadit například geografickou polohu státu, množství a strukturu obyvatel, sdílené základní hodnoty a ideologie, zdroje a množství nerostných surovin,

vojenský potenciál státu, společenský a politický systém. (Sajduk 2009: 68 – 69; Zięba 2005: 21 – 28)

Geografická poloha Polské republiky mezi dvěma silnými aktéry mezinárodních vztahů – Německa a Ruska, zajisté ovlivňovala a ovlivňuje zahraniční politiku státu. Příklon polské zahraniční politiky směrem na západ po rozpadu komunistického režimu v zemi znamenal jednoznačné spojení se západními demokraciemi.

Vnější faktory

Vnější (nebo též zahraniční) faktory vytváří prostředí pro realizaci zahraniční politiky státu a reakce ostatní aktérů mezinárodních vztahů. Zjednodušeně řečeno vnější faktory ovlivňují zahraniční politiku zpoza jeho hranic (mezinárodní prostředí). Důležitá je zde geopolitika především regionálního charakteru (ve vztahu k ostatním státům v regionu) a pozice daného státu v mezinárodních vztazích. (Sajduk 2009: 74; Zięba 2005: 29 – 35)

Polská republika je díky své rozloze a strategické poloze vnímána jako silný regionální aktér, se kterým je nutno počítat. Tuto pozici Polska ještě umocňují jeho nadstandardní vztahy se Spojenými státy americkými (potažmo i pozice v Severoatlantické alianci).

2.2.1 Aktéři polské zahraniční politiky

Podle polské ústavy z roku 1997 je tvorba zahraniční politiky státu spojována s těmito aktéry a procesy:

- vládou,
- prezidentem republiky,
- Sejmem, Senátem a jinými orgány veřejné správy,
- činností diplomacie,

• veřejnou diskusí v otázkách mezinárodního charakteru vedenou především akademickými institucemi, politickými stranami, médii a církví. (Stemplowski 2007: 77 – 78) Já se zde zmíním pouze o třech (podle mého názoru) nejdůležitějších aktérech polské zahraniční politiky, kteří mají největší schopnosti ji ovlivňovat.

Vláda

Polská vláda, nebo-li Rada ministrů je podle polské ústavy jediným orgánem exekutivy, který provádí domácí i zahraniční politiku státu.³ Proto by vláda měla být nejdůležitějším aktérem ovlivňujícím a provádějícím zahraniční politiku Polské republiky.

Vláda je oficiálně primárním aktérem polské zahraniční politiky, což premiérovi jako hlavě vlády umožňuje hrát hlavní roli v určování a uplatňování zahraniční politiky státu.⁴

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, dostupné na:
<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>, 22.9. 2012

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, dostupné na:
<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>, 22.9. 2012

Prezident

V oblasti zahraniční politiky státu je prezident povinen spolupracovat a koordinovat svá jednání s předsedou vlády či příslušným ministrem, což mu poskytuje minimum možností k vytváření a prosazování své vlastní politiky na mezinárodní scéně. Oficiálně mu Ústava nedovoluje vést vlastní zahraniční politiku (z jeho vlastní iniciativy).⁵

Parlament

V oblasti zahraniční politiky je Sejm i Senát staven spíše do role kontrolního charakteru a nemá prakticky žádnou životně důležitou funkci v procesu vytváření a realizování zahraniční politiky Polské republiky. Existuje ovšem funkce, která bezesporu zahraniční politiku ovlivňuje, a která přísluší právě parlamentu. A tím je každoroční schvalování státního rozpočtu. (Stemplowski 2007: 301 – 302)

Cílem mé práce není obsáhnout veškerou agendu polské zahraniční politiky, ale pouze vyzdvihnout určité oblasti, které považuji v tomto případě za důležité.

⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, dostupné na:
<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>, 22.9. 2012

3. Ústavní vývoj v Polsku po roce 1989

Po změně režimu v Polsku v roce 1989 byla též nezbytná změna ústavy, resp. nutnost schválení nové. Tento proces však zabral mnoho času, a tudíž se prozatím schvalovaly pouze nové, dílčí ústavní zákony. (Chwalba 2009: 29) Během této doby se více či méně měnily také pravomoci prezidenta týkající se zahraniční politiky státu. Abychom vůbec mohli mluvit o postu prezidenta a jeho roli v zahraniční politice státu, musíme si nejprve ujasnit, jaká pravidla (pravomoci) platila v dobách úřadování jednotlivých hlav státu. Je tedy nutné vědět, jakými zákony se museli daní představitelé státu (v tomto případě prezidenti) řídit. Z tohoto důvodu se zde zmiňuji o ústavním vývoji a změnách v polském politickém prostředí, které ovlivnily roli prezidenta v zahraniční politice země.

3.1 Události předcházející vzniku nového ústavního pořádku

Na konci 80. let 20. století byla situace v Polsku značně nestabilní a vládnoucím komunistům se začala vymykat z rukou. Příkladem toho byly v roce 1988 rozsáhlé stávky, které tehdejší vládě naznačily, že situace je již neudržitelná. V důsledku probíhajících událostí se vláda rozhodla začít s druhou stranou⁶ vyjednávat. Oficiální rozhovory započaly 6. února 1989 ve Varšavě, kde zástupci obou stran jednaly o budoucím směřování Polska. Toto období je známo jako jednání u „kulatého stolu“. (Kubát 2005: 19)

Přes mnohdy obtížné vyjednávání a ostré spory se obě strany nakonec dohodly a výsledky jednání zaznamenaly v dokumentu, jehož

⁶ Hlavním aktérem opozice byl Nezávislý samostatný odborový svaz „Solidarita“ (Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność“ – NSZZ „S“), zkráceně jen „Solidarita“. (Kubát 2000: 47)

obsah měl být postupem času zrealizován. Z politického hlediska se jednalo především o závazek postupného přechodu politického systému k demokracii, s čímž souvisely politické reformy, zapojení opozice do systému moci a v neposlední řadě konání parlamentních voleb. (Kubát 2006: 136)

3.2 Proces schvalování nové polské ústavy

Po pádu komunistického režimu a nastolení demokratizačních procesů byla též nutná změna ústavy či lépe schválení nové, tentokrát již demokratické ústavy Polské republiky. Celý tento proces však zabral mnoho času (více než se předpokládalo), a tudíž se prozatím schvalovaly pouze nové, dílčí ústavní zákony. Polsko bylo kromě Maďarska jedinou zemí bývalého východního bloku, která po změně režimu v roce 1989 neschválila celkovou novou ústavu. Místo toho během osmi let schválila několik novelizací „staré“ (komunistické) ústavy z roku 1952. (Chwalba 2009: 29; Kubát 2005: 37, 41)

Na základě dohod u „kulatého stolu“ polský parlament 7. dubna 1989 schválil tzv. *dubnovou* novelizaci „komunistické“ ústavy. Byla to první z řady takovýchto novelizací uskutečněných v letech 1989 – 1997⁷. Již od počátku bylo zřejmé, že tento novelizovaný ústavní zákon bude jakýmsi přechodným obdobím do schválení skutečně nové Polské ústavy. Jednou z důležitých částí přijatého zákona bylo zrušení Státní rady (do té doby kolektivní hlavy státu) a ustavení funkce prezidenta republiky. Nově platilo, že významné právní dokumenty vydané prezidentem republiky musejí být kontrasignovány premiérem. Avšak co to ony *významné* dokumenty jsou, zde nebylo uvedeno. Podle *dubnové* novelizace ústavy byl prezident nejvyšším představitelem polského státu na vnitrostátní i mezinárodní úrovni. Dále byl garantem suverenity

⁷ V roce 1997 vešla v platnost nová, dosud platná polská ústava.

a bezpečnosti státu, stejně jako neporušitelnosti státních hranic. (Ajnenkiel 2001: 294, 349; Kubát 2005: 38; Mołdawa 1995: 216)

Již při schvalování této *dubnové* ústavy bylo zřejmé, že následný stav bude dlouhodobě neudržitelný. Jedním z důvodů byl fakt, že v čele státu stál představitel „starého“ komunistického režimu Wojciech Jaruzelski, který přestože měl podle nového ústavního zákona značné pravomoci, přenechal převážnou část politické aktivity premiérovi Tadeuszi Mazowieckému a jeho vládě. Dalším krokem na cestě k nové polské ústavě bylo 29. prosince 1989 schválení další ústavní novelizace. Tato *prosincová* novelizace byla mnohem rozsáhlejší a obsahovala již zásadní přestavbu státního zřízení (nejednalo se pouze o partikulární doplňování obsahu novými články, jako se to dělo v předchozím případě). *Prosincová* novelizace ústavy znamenala začátek dlouhé a nesnadné cesty k demokracii západního typu zakončené schválením řádné polské ústavy v roce 1997.⁸ (Ajnenkiel 2001: 349; Chwalba 2009: 28; Kubát 2005: 38)

Vzhledem k tématu práce považuji za důležité zmínit ještě zákon z 27. září 1990, který obsahoval další ústavní změny týkající se polského prezidenta. V tomto dokumentu se píše, že polský národ si bude svého prezidenta volit v přímých a všeobecných volbách prostřednictvím tajného hlasování. Dále zde bylo ustaveno, že prezident je volen na pětileté funkční období s jedinou možností znovuzvolení. V čl. 2 zákona bylo také řečeno, že funkce prezidenta Wojciecha Jaruzelského (zvoleného ještě Národním shromážděním) skončí nástupem nového

⁸ Dudek, Dariusz: Prezydent a rząd – rozdział kompetencji i zadań ustrojowych, s. 3, dostupné na: <http://www.prawokonstytucyjne.wpia.uw.edu.pl/zjazdkatedr/pliki/dudek-prezydent-a-rzad-rozdzial-kompetencji-i-zadan-ustrojowych.pdf>, 20.11. 2012

polského prezidenta zvoleného v následujících prezidentských volbách.⁹
(Ajnenkiel 2001: 351)

3.2.1 Malá ústava z roku 1992

17. října 1992 byl schválen ústavní zákon zvaný *Malá ústava*, který pojednával mimo jiné i o vzájemných vztazích moci zákonodárné a výkonné. Tento ústavní zákon se omezoval především na vytyčení základních principů fungování mocenských institucí a vymezení vztahů mezi nimi. (Chwalba 2009: 29; Kubát 2004: 272)

Malá ústava byla ze všech novelizací, které byly do té doby přijaty, nejrozsáhlejší. Skládala se z šesti částí včetně té týkající se prezidenta republiky. Nejvíce prostoru bylo v textu *Malé ústavy* věnováno parlamentu (24 článků), poté prezidentu republiky (23 článků) a vládě (19 článků). Byla zde také rozdělena zákonodárná moc mezi Sejm a Senát, výkonná moc mezi prezidenta a vládu a soudní moc „patří“ nezávislým polským soudům. Tento ústavní zákon povýšil vládu nad parlamentem a dal také konkrétní podobu většině prezidentských pravomocí, které byly do té doby prezidentem již stejně praktikovány. (Ajnenkiel 2001: 357; Wołek 2004: 132)

Co se týče oněch prezidentských pravomocí, tak ty zásadní zůstaly zachovány z předchozí *dubnové* novelizace ústavy z roku 1989 (např. že prezident Polské republiky je nejvyšším představitelem státu dovnitř i navenek, dohlíží na dodržování polské ústavy, státní suverenity a bezpečnosti, nenarušitelnosti a nedělitelnosti státních hranic či dodržování mezinárodních smluv s polskou účastí), avšak prezident získal i nějaké zcela nové pravomoci. Stal se jedním z hlavních aktérů

⁹ Ustawa z dnia 27 września 1990 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, dostupné na: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/1990/s/67/397>, 26.11. 2012

zabývajících se zahraniční a bezpečnostní politikou státu. S tím byla spojená možnost odmítnutí kandidátů na post ministra zahraničních věcí či obrany. Jako nejvyšší představitel státu prezident také vykonával zahraniční návštěvy, které měly v této době velkou politickou váhu. Získal také možnost blokovat změny ve složení polské vlády. Vládní výnosy nemusely být kontrolovány Sejmem, ale podléhaly prezidentovi a jeho možnosti vyhlášení absolutního veta plus Ústavnímu soudu, který kontroloval shodu zákonů s polskou ústavou. Nově se také ustavilo konstruktivní votum nedůvěry vůči vládě. V rámci zahraniční politiky disponoval prezident mimo jiné následujícími pravomocemi:

- jmenoval či odvolával zplnomocněné představitele Polské republiky v zahraničí;
- ratifikoval a vypovídal mezinárodní smlouvy (o čemž muset informovat Sejm i Senát);
- prezident byl nejvyšším velitelem ozbrojených sil.^{10,11} (Mojak 1995: 265; Wołek 2004: 132 – 133)

Převážná část *Malé ústavy* byla spíše potvrzením a právním ukotvením dosud praktikující politiky (zejména ze strany prezidenta republiky), než aby ustavila nový model distribuce moci. Po vyhlášení nového ústavního zákona tak zůstala pozice prezidenta i nadále velmi silná, přičemž naopak zeslábla pozice parlamentu. Přes všechny možné nedostatky, za které byla *Malá ústava* často kritizována, nakonec vytvořila takový mechanismus moci, který určitým způsobem napomáhal alespoň základní stabilitě a efektivnosti polského politického systému. (Kubát 2004: 273; Wołek 2004: 133)

¹⁰ Dudek, Dariusz: Prezydent a rząd – rozdział kompetencji i zadań ustrojowych, s. 11 – 12, dostupné na: <http://www.prawokonstytucyjne.wpia.uw.edu.pl/zjazdkatedr/pliki/dudek-prezydent-a-rzad-rozdzial-kompetencji-i-zadan-ustrojowych.pdf>, 20.11. 2012

¹¹ Ustawa konstytucyjna z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym, dostupné na: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/1992/s/84/426>, 26.11. 2012

Politický režim daný *Malou ústavou* můžeme označit za poloprezidentský, což bylo výsledkem kompromisu mezi tehdejšími prezidentem Lechem Wałęsą a politickými stranami zastoupenými v parlamentu. Prezident Wałęsa byl příznivcem prezidentského systému dle amerického modelu a chtěl proto od tohoto ústavního zákona více pravomocí (prosazoval v Polsku prezidencialismus), zatímco politické strany usilovaly o parlamentarismus. (Chwalba 2009: 29; Kubát 2005: 39 – 40)

3.2.1.1 Poloprezidentský systém

V odstavcích výše jsem uváděla, že politický režim v Polsku daný ústavním zákonem z roku 1992, bychom mohli (a většina autorů tak činí) nazvat poloprezidentským nebo též semiprezidentským. Já se s tímto názorem ztotožňuji, a proto zde uvádím základní vymezení tohoto pojmu, aby bylo jasné, co si pod obdobím fungování *Malé ústavy* můžeme představit.

Pokud budeme na poloprezidentský systém nahlížet stejně jako Maurice Duverger, tak v tomto případě musí splňovat tři hlavní kritéria: prezident je volen přímou volbou, disponuje celkem rozsáhlými pravomocemi, premiér a ministři jsou závislí na podpoře parlamentu. (Hloušek – Kopeček – Šedo: 96)

Giovanni Sartori následně Duvergerovo vymezení semiprezidencialismu upřesnil a rozšířil. Podle jeho definice má semiprezidentský systém následující znaky:

1) prezident je volen všelidovou volbou na pevně dané funkční období (přímá volba je podle většiny autorů jedním z hlavních definičních znaků poloprezidentského systému),

2) prezident sdílí výkonnou moc s předsedou vlády. Tento jev je nazýván duální autoritou, která je v tomto případě vymezena třemi kritérii:

a) *„prezident je na parlamentu nezávislý, není však oprávněn vládnout sám či přímo, proto jeho vůle musí být tlumočena vládou a procházet přes její rozhodnutí,*

b) *premiér a jeho kabinet naopak představují instituce nezávislé na prezidentovi, ale závislé na parlamentu (buď přímo na jeho důvěře, nebo alespoň na tom, že jim parlament nevyslovil nedůvěru) a potřebují podporu parlamentní většiny,*

c) *duální struktura autority semiprezidentského režimu umožňuje různé vyvažování a přesouvání mocenské převahy uvnitř exekutivy při zachování autonomie obou složek (Hloušek – Kopeček – Šedo: 97).“ (Hloušek – Kopeček – Šedo: 97, 101)*

Charakteristické znaky poloprezidentského režimu bychom tedy mohli shrnout do několika bodů: 1. Prezident, který je volen v přímých a všeobecných volbách, je nejvyšším představitelem výkonné moci, o kterou se však musí dělit s premiérem a vládou; 2. Exekutiva výrazně převažuje nad mocí zákonodárnou. (Cabada – Kubát 2007: 193 – 195)

3.2.1.1.2 Poloprezidentský systém za „vlády“

Lecha Wałęsy

Nemusíme se bát nazvat polský politický režim let 1992 (resp. 1990) – 1995 jako poloprezidentský, neboť jím byl jak formálně, tak i prakticky díky přímé volbě, rozšířeným pravomocím i silné osobnosti Lecha Wałęsy. Tehdejší polský prezident Lech Wałęsa měl k dispozici reálnou výkonnou moc, kterou beze zbytku uplatňoval. Využíval (často možná i zneužíval) toho, že mnoho novelizovaných právních předpisů bylo nejednoznačných, a interpretoval je ve svůj prospěch. Jeho častým

argumentem bylo, že pro rychlý rozvoj a suverenitu Polska, a s tím související potřeba politických reforem, bude nejlepší silná vláda v rukou prezidenta. Legitimita jeho počínání vycházela zejména z faktu, že byl vnímán jako významný disident z dob komunistické éry (podobně jako tomu bylo např. u Václava Havla). (Baylis 1996: 304; Hloušek – Kopeček – Šedo 2011: 105; Chwalba 2009: 29; Kubát 2005: 44)

Lech Wałęsa byl podle Thomase Baylise jediným prezidentem východní Evropy, který při prosazování prezidentského systému nejevil známky studu či rozpaků (lidově řečeno „šel přes mrtvolu“). Avšak jeho snahy přimět parlament poskytnout mu podle něj potřebné pravomoci byly z velké části neúspěšné. Pokoušel se tedy alespoň o částečné uplatnění moci, když např. trval na tom, že ministerstvo zahraničních věcí, obrany a vnitra jsou „prezidentskými“ úřady. Usuzoval tak zřejmě proto, že ústava požaduje, aby premiér konzultoval (jedná se pouze o konzultaci či radu, ale ne o schválení) obsazení ministrů na těchto ministerstvech. Např. prezidentské odmítnutí vládního návrhu (za vlády postkomunistického SLD) na jmenování ministra financí mělo v prvních měsících této vlády vážný dopad na její ekonomickou politiku (Baylis 1996: 307, 311 – 312)

Výrazná změna na politické scéně nastala po zvolení Aleksandera Kwaśniewského novým polským prezidentem. Ten přestal důsledně uplatňovat pravomoci dané mu *Malou ústavou* a nevměšoval se do práce vlády tak, jak to mnohokrát dělal jeho předchůdce. Jedním z důvodů této „dobré“ spolupráce mohl být i fakt, že prezident i vláda pocházely ze stejného politického tábora. Z teoretického hlediska tedy politický režim zůstal poloprezidentský, ale v praxi se projevoval jako parlamentní. (Kubát 2005: 45)

3.2.2 Ústava z roku 1997

Přijetí řádné a dosud platné ústavy v dubnu 1997¹² ukončilo ústavní provizorium trvající od roku 1989. Byl zaveden parlamentní typ politického režimu, ve kterém je polský prezident hlavou státu a součástí exekutivy, avšak v souladu s principy parlamentního režimu nedisponuje reálnou výkonnou mocí. Tuto skutečnost příliš nemění ani fakt, že je prezident volen v přímých volbách, které by podle některých autorů měly zvýšit prestiž jeho politického postavení. Hlavním orgánem výkonné moci se v okamžiku přijetí nové ústavy stala polská vláda v čele s premiérem. (Kubát 2005: 40 – 41, 47; Raciborski 2003: 123; Winczorek 2009: 3)

Podle současné polské ústavy je prezident nejvyšším představitelem státu a ochráncem základních společenských hodnot (bezpečnosti, suverenity, celistvosti státního území či dodržování ústavy). Dále prezident reprezentuje Polsko na mezinárodní scéně, konkrétně ve styku s jinými státy či mezinárodními organizacemi (např. Evropskou unií či Severoatlantickou aliancí). Jednou z jeho významných pravomocí je ratifikace či ukončení mezinárodních smluv, o čemž ovšem musí uvědomit Sejm a Senát (může se také obrátit na Ústavní soud s otázkou, zda je obsah dané mezinárodní smlouvy v souladu s polskou ústavou¹³). Na cílech a směřování zahraniční politiky státu prezident spolupracuje s předsedou vlády a odpovídajícím ministrem,

¹² Ústava byla schválena 2. dubna 1997 a nabyla platnosti 17. října téhož roku.

¹³ Podle Dariusze Dudka je tato kompetence jakousi náhradou za to, že všeobecné řízení zahraniční politiky státu je nyní v rukou vlády v čele s premiérem, či že většina prezidentských dokumentů vyžaduje kontrasignaci další zainteresované osoby (předsedy vlády, ministra zahraničních věcí apod.). (Dudek, Dariusz: Prezydent a rząd – rozdział kompetencji i zadań ustrojowych, s. 15 – 16, dostupné na:

<http://www.prawokonstytucyjne.wpia.uw.edu.pl/zjazdkatedr/pliki/dudek-prezydent-a-rzad-rozdzial-kompetencji-i-zadan-ustrojowych.pdf>, 20.11. 2012)

jehož resortu se daná věc týká. Všichni jmenovaní jsou společně s premiérem povinni určovat a realizovat nejdůležitější otázky zahraniční politiky Polska.^{14,15} (Kubát 2005: 48)

4. Vztah „prezident – premiér“ v polském politickém prostředí

4.1 Vztah „prezident – premiér“ v letech 1989 – 1997

Polský politický systém v letech 1989 – 1997 umožnil rozdělení exekutivy především mezi prezidenta a předsedu vlády. Ministr zahraničních věcí tak měl prakticky dva nadřízené. Výsledkem tohoto uspořádání byl neutuchající konflikt mezi oběma nejvyššími představiteli výkonné moci o kontrolu nad utvářením zahraniční politiky, což vedlo k výrazné roztříštěnosti a nedostatečné koordinaci při jejím uplatňování. (Sanford 1999: 770)

Malá ústava byla často kritizována za svou nejednoznačnost ve vymezování kompetencí a rovnováhy moci mezi prezidentem a vládou. Nejasná byla především oblast zahraničních vztahů, kde jednotlivé kompetence nebyly jasně vymezeny a často se překrývaly. „Prezidentský“ výklad ústavy propagovaný Lechem Wałęsą mu umožnil mnohem větší autonomii při jeho zahraničních návštěvách jiných států i při kontaktech se zahraničními diplomaty v Polsku.

¹⁴ Reprezentant państwa w stosunkach międzynarodowych, dostupné na: <http://www.prezydent.pl/prezydent/kompetencje/reprezentant-panstwa-w-stosunkach-miedzynarodowych/>, 23.9. 2012

¹⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, dostupné na: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>, 22.9. 2012

Prezident Wałęsa tímto způsobem uplatňoval své nároky na reálnou výkonnou moc. Na povrch tak vyplouval nedostatek ústavní srozumitelnosti, institucionální fragmentace a absence koordinace v procesu vytváření polské zahraniční politiky v letech 1990 – 1997. (Sanford 1999: 772, 793)

Kořeny konfliktu *prezident – premiér* jsou podle Thomase Baylise zřejmé. Prezident shledává, že jeho významné postavení a popularita (vzhledem k tomu, že byl zvolen v přímých volbách samotnými polskými občany) neodpovídají jeho úředním pravomocím a politickému vlivu. Pokouší se tedy nalézt způsob, jakým proměnit své „reprezentativní“ postavení v reálnou politickou moc a získat další pravomoci. Aby tohoto cíle dosáhl, využívá často nejednoznačnosti ústavních a právních ustanovení. (Baylis 1996: 306)

Prezident hledá, jak by mohl naplno využít svých zákonem mu daných práv, které často interpretuje dosti zešíroka a snaží se o jejich další rozšíření. Premiér se naopak brání tomu, co si vykládá jako prezidentské zasahování do jeho vlivu, a nesouhlasí s tím, že jsou v tomto ústavní a právní dokumenty nejednoznačné. Často upozorňuje na to, že prezident překračuje svou pravomoc či minimálně porušuje dané zvyklosti spojené s fungováním prezidentského úřadu. Vzniklé konfliktní situace pak často nabírají na intenzitě prostřednictvím rozdílných osobností obou aktérů (jak prezidenta tak premiéra) a jejich stylu práce. (Baylis 1996: 306 – 307)

Lech Wałęsa měl na počátku 90. let přímý vliv na obsazení části křesel ve vládě¹⁶ i částečný vliv na samotného premiéra. Avšak v momentě, kdy musel čelit silné parlamentní opozici proti své osobě, jej už nebylo možné dále považovat za nejvyššího představitele výkonné

¹⁶ Tzv. prezidentská ministerstva – ministerstvo zahraničních věcí, obrany a vnitra.

moci. Dojde-li totiž mezi prezidentem a předsedou vlády ke konfliktům a premiér má k dispozici parlamentní většinu, možnosti prezidenta kontrolovat výkonnou moc se tím výrazně snižují. (Hloušek – Kopeček – Šedo: 96)

Spor o distribuci výkonné moci se zmírnil po nástupu Aleksandera Kwaśniewského do prezidentského úřadu. Jelikož nový prezident pocházel z jedné z koaličních vládních stran, znamenalo to „zklidnění“ politické scény a zredukování bojů o rozdělení moci. Jasně rozdělení pravomocí nakonec přinesla „finální“ polská ústava přijatá v roce 1997. (Wołek 2004: 136 – 137)

4.2 Vztah „prezident – premiér“ po roce 1997

V rámci struktury výkonné moci můžeme rozlišit dvě klíčové instituce formálně či reálně stojící v jejím čele, kterými jsou prezident a předseda vlády. Polský prezident je hlavou státu a součástí exekutivy, avšak v souladu s principy parlamentního režimu (který v Polské republice panuje) nedisponuje reálnou výkonnou mocí. Na druhou stranu jeho přímá volba posiluje jeho postavení na polské politické scéně. Hlavní držitelkou výkonné moci v Polsku je vláda v čele s premiérem. (Hloušek – Kopeček – Šedo: 118; Kubát 2004: 278; Kubát 2005: 45)

Prezident je nyní definován jako nejvyšší představitel státu a garant jeho suverenity, bezpečnosti a nenarušitelnosti hranic. Reprezentuje stát v mezinárodních vztazích. Naproti tomu v období trvání *Malé ústavy* byl polský prezident nejvyšším představitelem státu jak ve vnitřních tak v mezinárodních vztazích (v současné době je to tedy posun směrem dolů co se kompetencí týče). Navrhuje předsedu vlády, který následně navrhuje složení „svého“ kabinetu. Pokud je nově

sestavené vládě vyslovena důvěra absolutní většiny poslanců v parlamentu, je prezident povinen tuto vládu jmenovat. Prezidentovi republiky současná ústava ponechala právo ratifikovat a odvolávat mezinárodní smlouvy, avšak toto jednání prakticky pokaždé vyžaduje předchozí schválení předsedy vlády či příslušného ministra. (Kubát 2004: 279; Sanford 1999: 772)

V současně platné ústavě z roku 1997 je vymezení výkonné moci mezi prezidentem, premiérem/vládou a Sejmem do určité míry jasnější než v předchozí *Malé ústavě*, avšak stále zde přetrvává velké množství možností k její realizaci, s čímž souvisí i neshody mezi politickými aktéry. (Sanford 1999: 771 – 772)

Vláda a premiér jsou silnými hráči v polském politickém systému. Vládu před Sejmem chrání konstruktivní votum nedůvěry. Latentní konflikt premiéra s prezidentem vychází ve prospěch předsedy vlády. (Kubát 2004: 280) Něco jiného jsme však měli možnost vidět při sporu prezidenta Lecha Kaczyńskiego a premiéra Donalda Tuska o reprezentování státu na summitu EU, kdy dal polský Ústavní soud za pravdu prezidentovi Kaczyńskému¹⁷).

¹⁷ Více o tomto sporu v kapitole věnované prezidentovi Lechu Kaczyńskému.

5. Polská zahraniční politika po roce 1989

Pokud chceme mluvit o roli polského prezidenta v zahraniční politice státu, musíme se trochu zorientovat v polské zahraniční politice jako takové. Z tohoto důvodu se v této kapitole budu věnovat jakémusi obecnému shrnutí problematiky zahraniční politiky Polské republiky. Pokusím se zmapovat nejdůležitější vývoj a směřování polské zahraniční politiky po roce 1989.

Po vzniku samostatného polského státu bylo jedním z jeho hlavních cílů vytvoření „nové“ zahraniční politiky. Hlavní priority polské zahraniční politiky po roce 1989 lze obecně rozdělit do tří oblastí: 1. zánik Rady vzájemné hospodářské pomoci a Varšavské smlouvy (a s tím spojený odchod sovětských vojsk z Polska); 2. vstup země do Severoatlantické aliance; 3. členství v Evropské unii. Další cíle polské zahraniční politiky, které byly postupem času více či méně naplňovány, jako např. účast v mezinárodních misích, jsou důležitou součástí agendy zahraniční politiky, avšak nedosahují takové důležitosti jako tři výše jmenované oblasti. (Całka 1998: 45; Kaczyński 2008: 9; Majer 1998: 73)

Poté, co byly všechny tři výše zmíněné hlavní cíle politického úsilí naplněny, byly též přeformulovány priority zahraniční politiky, které se ovšem do velké míry překrývaly s těmi předchozími. V současné době můžeme polskou zahraniční politiku zjednodušeně rozdělit do čtyř hlavních směrů, které se navzájem prolínaly. Hovoříme zde o vzájemných vztazích se sousedními státy, tzv. východní politice, evropské zahraniční politice a transatlantických vztazích. (Fedorowicz 2011: 85; Kaczyński 2008: 10 – 11; Kol. autorů 2004: 14)

5.1 Polská zahraniční politika vůči zemím euroatlantického prostoru

V této části své práce se zaměřuji pouze na základní, a dle mého názoru nejdůležitější, aspekty vzájemných vztahů. Co Polskou republiku charakterizuje ve vztahu k Severoatlantické alianci, Spojeným státům americkým a v neposlední řadě k Evropské unii.

Jedním z hlavních východisek směru „západní“ politiky byl pocit silných kulturních a civilizačních vazeb s těmito státy, které se promítaly do zahraniční (a pochopitelně i do vnitřní) politiky Polska. Hlavním paradigmatem polské zahraniční politiky po roce 1989 bylo přiblížení a následné začlenění do západních integračních struktur a organizací jako Severoatlantická aliance, Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj či Evropská unie. Počátky polské zahraniční politiky tak byly zaměřeny především na dosažení těchto cílů zahraniční politiky, kterých chtěly v Polsku dosáhnout prakticky všechny strany napříč politickým spektrem, tudíž zde panoval téměř všeobecný konsenzus s vytyčenými cíli. Přinejmenším tedy konsenzus na tom, jakých cílů by Polsko chtělo a mělo dosáhnout. Ovšem jakým způsobem či rychlostí by se jich mělo dosahovat, se mnoho politiků již neshodovalo. (Całka 1998: 45; Kaczyński 2008: 9)

5.1.1 USA

Důležitým bodem zahraniční politiky Polska je jeho aktivní angažovanost v transatlantických vztazích, a s tím spojená vysoká úroveň bilaterálních vztahů s USA, prostřednictvím nichž se Polsko snaží hrát aktivní roli na mezinárodní scéně. Vztahy Polska se Spojenými státy americkými během funkčního období prezidenta

George W. Bushe¹⁸ byly charakterizovány především válkou v Iráku a polskou podporou (vojenskou i politickou, kdy se v tomto směru spolu shodla vláda Leszka Millera s opozičními stranami) této americké politiky. (Dančák 2005: 6; Kucharczyk 2008: 11)

Kromě války v Iráku bylo druhým ústředním bodem polsko–amerických vztahů v tomto období rozmístění americké protiraketové obrany na polském území. Vyjednávání za polskou stranu započal vládní kabinet v čele s Jarosławem Kaczyńským v roce 2006. O dva roky později (v srpnu 2008) pak polský ministr zahraničních věcí Radosław Sikorski a americká ministryně zahraničních věcí Condoleezza Rice ve Varšavě podepsaly *Dohodu mezi vládou Spojených států amerických a vládou Polské republiky o rozmístění protiraketové obrany na území Polské republiky*¹⁹. Změna plánu nastala v roce 2009 při nástupu Baracka Obamy do funkce americké prezidenta. Nový americký prezident se totiž rozhodl rezignovat na plán rozmístění protiraketové obrany ve střední Evropě (tedy v České republice a v Polsku) vypracovaný jeho předchůdcem Georgem W. Bushem. Administrativa Baracka Obamy měla v plánu nový přístup k protiraketové obraně v Evropě, který měl zahrnovat spolupráci s Ruskou federací.^{20,21,22} (Kucharczyk 2008: 11)

¹⁸ Ve funkci od roku 2001 do roku 2009, dostupné na:

<http://www.whitehouse.gov/about/presidents/georgewbush/>, 3.12. 2012

¹⁹ Agreement Between the Government of the United States of America and the Government of the Republic of Poland Concerning the Deployment of Ground-Based Ballistic Missile Defense Interceptors in the Territory of the Republic of Poland.

²⁰ Ballistic Missile Defense Agreement Between the United States of America and the Republic of Poland, dostupné na: <http://2001->

[2009.state.gov/r/pa/prs/ps/2008/aug/108659.htm](http://2001-2009.state.gov/r/pa/prs/ps/2008/aug/108659.htm), 17.11. 2012

²¹ Polska bez tarczy, dostupné na: <http://www.tvn24.pl/raporty/polska-bez-tarczy,234>, 17. 11. 2012

USA považují (alespoň podle oficiálních stránek americké vlády) Polsko za svého klíčového spojence ve střední Evropě. Zřejmě i z tohoto důvodu v březnu 2011 americká ministryně zahraniční Hillary Clintonová oznámila, že Spojené státy stále plánují zřídit v Polsku novou leteckou základnu a s tím vystavit i protiraketovou obranu. Podle nového plánu by měly být protiraketové systémy umístěny jen asi 100 km od ruského Kaliningradu. Tento projekt by však neměl být pouze v americké režii, ale plán počítá s rozmístěním amerických, britských, německých a polských vojáků v regionu pro případ vojenské agrese vůči státům v oblasti Baltského moře.^{23,24}

5.1.2 Severoatlantická aliance

Vstup do Severoatlantické aliance je dodnes v Polsku pokládán za jednu z nejdůležitějších událostí v novodobé historii země. Toto členství ve sféře stability a bezpečnosti bylo pro Poláky zpočátku dosti důležité. V současné době je členství v NATO považováno stále za úspěch, přestože Aliance již nemá onen význam jako dříve. Po vstupu do Aliance v roce 1999 bylo Polsko vojensky slabé (ve srovnání s tehdejšími členy), avšak mělo silnou potřebu udržet Alianci jako funkční bezpečnostní strukturu. Nebylo tedy překvapivé, že Polsko bylo nakloněno politice USA, které byly považovány za největší hybnou sílu Aliance. (Dančák 2005: 7; Chwalba 2009: 191)

²² Nowy system obrony przeciwrakietowej USA zadziałał, dostupné na: http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,9441595,Nowy_system_obrony_przeciwrakietowej_USA_zadzialal.html, 17. 11. 2012

²³ USA v Polsku rozmístí jednotky protiraketové obrany, dostupné na: http://www.natoaktual.cz/usa-v-polsku-rozmisti-jednotky-protiraketove-obrony-pdq-/na_media.aspx?c=A110304_144712_na_media_m02, 18.11. 2012

²⁴ U.S. Relations with Poland, dostupné na: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2875.htm>, 17.11. 2012

V období, kdy byla u moci ve vládě strana *Právo a spravedlnost*, se pozornost polské zahraniční politiky přesunula od Evropské unie více k Severoatlantické alianci a snaze o vybudování „strategického partnerství“ se Spojenými státy americkými. Polská republika a její armáda se aktivně podílely na operacích NATO v Afghánistánu a na Balkáně. Polská vláda také silně podporovala americké aktivity v Iráku.²⁵

Nástup *Občanské platformy* k vládnímu kormidlu v roce 2007 znamenal v polské zahraniční politice opětovnou rovnováhu mezi Evropskou unií a Severoatlantickou aliancí. Vůči USA však nový kabinet zaujal trochu jiný postoj a přistupoval ke vzájemné politice stylem *něco za něco*. V souvislosti s aliančními zahraničními misemi se Polsko začalo držet trochu zpátky, avšak polská angažovanost v těchto operacích zůstává i nadále nadprůměrná.²⁶

5.1.3 Evropská unie

Snahy o začlenění do evropských struktur reprezentovaných Evropskou unií započaly prakticky okamžitě po vzniku Polské republiky v roce 1989. Tento cíl byl naplněn v roce 2004. V témže roce se tehdejší polský ministr zahraničí Włodzimierz Cimoszewicz (úřadující v levicové vládě pod taktovkou SLD), vyjádřil ke směřování polské zahraniční politiky vůči EU takto: *„Naším cílem je posilování identity Unie jako klíčového aktéra mezinárodní scény v globálním měřítku. Společnou politiku vnímáme spíše v kategoriích příležitostí než*

²⁵ Polská levice pozmění polskou politiku vůči NATO, dostupné na: http://www.natoaktual.cz/polska-levice-pozmeni-polskou-politiku-vuci-nato-fvg-/na_analyzy.aspx?c=A111003_131645_na_analyzy_m02, 7.10. 2012

²⁶ Polská levice pozmění polskou politiku vůči NATO, dostupné na: http://www.natoaktual.cz/polska-levice-pozmeni-polskou-politiku-vuci-nato-fvg-/na_analyzy.aspx?c=A111003_131645_na_analyzy_m02, 7.10. 2012

omezení. Může nám vytvořit možnosti pro uplatňování efektivnějšího vlivu na vnější politiku Unie, a to zvláště na východě Evropy. Aby to bylo možné, musíme být schopni předkládat unijním partnerům cílené a přesvědčivé záměry a musíme usilovat o to, aby se kolem nich vytvořila politická shoda. Naším hlavním cílem v rámci společné unijní zahraniční politiky bude posilování a dynamizace spolupráce Unie se sousedy, a to zvláště s východními sousedy prostřednictvím východního rozměru politiky EU. (Dančák 2005: 7)“ (Dančák 2005: 7)

V následujícím roce 2005 sestavila vládu euroskeptická politická strana *Právo a spravedlnost* (která v témže roce získala i „svého“ prezidenta), která se netajila velkou kritikou polské politiky let 1989 – 2005. Nekritizovali ovšem směr a cíle, jichž se dosáhlo (např. vstup Polska do EU a NATO či blízké vztahy s USA), ale styl, jakým se tato politika vedla. Podle kritiků se cílů zahraniční politiky dosahovalo „pomalu“, „pozdě“, „neodpovědnými lidmi“ apod. Politika *Práva a spravedlnosti* definuje polské národní zájmy skrze moc státu v klasickém slova smyslu. Silné Polsko by se tedy mělo rovnat nezávislému, suverénnímu a bohatému státu se silnou armádou. Řídí se heslem: „Nic o nás, bez nás.“ Toto motto politici využívají především v souvislosti s Evropskou unií. (Kaczyński 2007: 3; Smolar 2006: 59)

Vláda *Práva a spravedlnosti* vedená premiérem Marcinkiewiczem odmítala např. možnost rozšíření většinového rozhodování v Evropské unii a podporovala spíše mezivládní spolupráci. Přestože v Unii viděla „nebezpečné centralistické trendy“ vedoucí ke vzniku „superstátu“, nepřistoupila na konfrontační kurs bratrů Kaczyńských. Navzdory tomu, že byla tato vláda označována za euroskeptickou, neizolovala se (resp. svůj stát), nýbrž vystupovala aktivně a jako přizpůsobivý partner (Polsko se například podílelo na jednáních o vnitřní a vnější bezpečnosti EU). Na druhou stranu je však nutné podotknout, že za této vlády byl

zamítnut návrh *Evropského paktu pro energetickou bezpečnost*. Hlavním problémem vlád premiéra Marcinkiewicz²⁷ (s ohledem na zahraniční politiku vůči Evropské unii) byly mocenské boje mezi premiérem, prezidentem a předsedou největší vládní strany *Právo a spravedlnost* (pozn.: dva posledně jmenovaní byli bratři Lech a Jarosław Kaczyńští), které bránily koherentní politice vůči evropským institucím. Pragmatický Marcinkiewiczův přístup tak byl zastíněn kritickými výroky obou bratrů na adresu Evropské unie. (Lang 2006: 6 – 7)

Po parlamentních volbách v roce 2007 sestavil Donald Tusk²⁸ konzervativně liberální vládní koalici, která musela spolupracovat s konzervativně nacionálním prezidentem Lechem Kaczyńským. Polská zahraniční politika se v tomto období potýkala s rivalitou mezi prezidentem a premiérem, což na ni vrhalo špatné světlo v očích mezinárodních partnerů. V současné době je v polském zájmu, podle premiéra Donalda Tuska, záchrana eurozóny. Důvodem je zejména situace polských dlužníků, kteří mají půjčky například ve švýcarských francích. Tím pádem jsou závislí na kondici eurozóny, vztahu eura vůči dolaru či hodnocení (rating) jednotlivých zemí Evropské unie. Všechny tyto události mají reálný vliv i na polské dlužníky, přestože Polsko není součástí eurozóny.²⁹ (Kucharczyk 2008: 11)

²⁷ Kazimierz Marcinkiewicz předsedou celkem dvou polských vlád v letech 2005 – 2006. (Kubát 2006b: 182 – 185).

²⁸ Předseda Občanské platformy.

²⁹ Tusk broni swej polityki europejskiej, dostupné na:

http://wyborcza.pl/1,76842,10821563,Tusk_broni_swej_polityki_europejskiej.html, 24.10.2012

5.2 Východní politika

Polská zahraniční politika vůči východním zemím³⁰, tzv. východní politika, je determinována především vzájemnými vztahy s Ruskou federací, jenž jsou pro Polsko důležité i komplikované zároveň (mohli bychom říci, že ze všech polských politicko–zahraničních vztahů jsou ty s Ruskem nejkomplicovanější). Důvodem jsou především specifické historické vztahy obou zemí. (Fedorowicz 2011: 85) Ukazuje se tak, že vzájemné polsko–ruské vztahy jsou až příliš zatíženy minulostí.

5.2.1 Dvě školy myšlení

Na přelomu 19. a 20. století se v Polsku zrodily dvě školy myšlení zabývající se východní politikou polského státu. První z těchto škol, tzv. realistická předpokládala takové zajištění bezpečnosti východních hranic Polska, které by se opíralo o korektní (ne-li přátelské) vztahy s Ruskem, které měly být vybudovány i na úkor zemí nacházejících se mezi těmito dvěma aktéry. Při naplnění této politiky se předpokládala rovnost obou partnerů. Druhá škola, která se ustálila v okruhu spolupracovníků Józefa Piłsudského, naproti tomu předpokládala zcela opačné řešení. Tím bylo zajištění bezpečnosti státu na úzkých vazbách s Litvou, Běloruskem a především Ukrajinou. Přívrženci této školy považovali za nezbytné co největší podporu úsilí o zachování nezávislosti těchto států. (Całka 1998: 46)

S určitým zjednodušením lze tvrdit, že v období studené války byly realizátory některých návrhů „realistické“ školy vlády Polské lidové republiky. Zatímco koncepce druhé školy rozvinuli zejména emigranti za hranicemi Polska. (Całka 1998: 46)

³⁰ Státy, které se nachází na východ od polských hranic.

5.2.2 Politika „dvou kolejí“ v letech 1989 – 1992

Politika „dvou kolejí“ byl název pro novou zahraniční politiku vůči Sovětskému svazu. Realizátoři této politiky na jedné straně usilovali o udržení korektních vztahů se sovětským centrem v Moskvě a na druhé straně podporovali odstředivé tendence v evropských republikách SSSR (především v Litvě a na Ukrajině). Jedním z prvních kroků této politiky bylo sblížení se s lidmi okolo Borise Jelcina. Polští i američtí analytici se shodují na tom, že politika „dvou kolejí“ představovala jeden z prvků, které přispěly k rozpadu Sovětského svazu. (Całka 1998: 47)

5.2.3 Období let 1992 – 1993

V tomto období se polská zahraniční politika zaměřovala především na vstup země do Evropské unie a NATO, přičemž východní politika byla tak trochu zanedbávána. K realizaci doktríny polské východní politiky chyběla politická vůle, což mělo za následek přijímání *ad hoc* kroků, aniž by zde bylo ujasnění cílů a konkrétní role východní politiky v celkové zahraniční strategii Polské republiky. (Całka 1998: 47)

Polská diplomacie se snažila na mezinárodní scéně silně lobbovat za pochopení významu nezávislosti Ukrajiny pro evropskou bezpečnost a pokoušela se také přesvědčit západní státy, aby podnikaly konkrétní kroky k rozvoji politiky pro ukrajinskou podporu. Bez ohledu na západní partnery se Polsko snažilo Ukrajinu ujišťovat o pro ně strategickém významu vzájemných vztahů. Politická idea to byla pěkná, avšak nedotažená do konce. Na jednu stranu sice v roce 1992 vznikl *Výbor prezidentů Polska a Ukrajiny*, nenásledovaly však žádné konkrétní kroky a vypracování nějaké koncepce. (Całka 1998: 48)

Nejednotná polská zahraniční politika se projevila při podpisu dohody o výstavbě jamajského plynovodu, která ovšem s sebou nesla dvě značná rizika: navýšení energetické závislosti Polska na dodávkách plynu z Ruska a oslabení ukrajinské pozice vůči hospodářským tlakům z Kremlu. Marek Całka vidí jako chybu krok prezidenta Lecha Wałęsy podniknutý v srpnu roku 1993 u příležitosti návštěvy Borise Jelcina v Polsku, kdy polský prezident podpořil kontroverzní výstavbu jamajského plynovodu z důvodu snahy o získání Jelcinovy podpory (nebo alespoň akceptaci) polského vstupu do NATO. Snaha se však minula účinkem a navíc pochopitelně podpořila nedůvěru Ukrajiny vůči polské zahraniční politice. (Całka 1998: 48)

5.2.4 Období let 1994 – 1995

Hlavním milníkem v tomto období polské zahraniční politiky byl již konkrétnější směr východní politiky. V politických kruzích pochopili, že kýžený výsledek realizace podpory nových nezávislých států v oblasti mezi Ruskem a Polskem se může dostavit teprve tehdy, až budou splněny dvě podmínky. Za první musí vzniknout trvalý geopolitický řád znemožňující Rusku návrat do role hegemonu ve východní a střední Evropě. A za druhé musí být zásadním způsobem posílena pozice Polska v regionu, čehož by mohlo dosáhnout potvrzením místa a aktivní rolí v euroatlantických integračních strukturách. (Całka 1998: 49)

Snaha o získání pevného postavení v euroatlantických integračních strukturách však neměla mít vyloženě protiruský charakter. Plány ministerstva zahraničních věcí (které společně s ministerstvem obrany a vnitra v té době podléhalo kontrole prezidenta Wałęsy) počítaly s pokusem o obnovení ztracené důvěry východních partnerů (zejména Ukrajiny) a s tím spojené upevnění strategické spolupráce s ukrajinskou

stranou, navázání rovnoprávné spolupráce s Ruskem a snaha o zlepšení vzájemných vztahů. (Całka 1998: 49)

Během tohoto období se Polsku podařilo upevnit strategické vazby a Ukrajinou, byla podepsána Deklarace o těsném partnerství mezi Polskem a Ukrajinou a rovněž se „probudil“ také Výbor prezidentů. Vládní koalice SLD – PSL se však ze zřejmých důvodů chtěla více orientovat na ruského partnera, čímž opět vznikaly třenice mezi vládou (premiérem) a prezidentem Wałęsou. Důkazem toho bylo podepsání konečné dohody o výstavbě jamajského plynovodu, přičemž se polská vláda vůbec nezabývala tím, že probíhají také paralelní rozhovory o dodávkách plynu z Norska. (Całka 1998: 49)

5.2.5 Období let 1996 – 1997

Přestože byl nově zvolený prezident (v roce 1995) Aleksander Kwaśniewski členem postkomunistické SLD, jednoznačně zastával prozápadní (promoderní) směr polské zahraniční politiky. Zdůrazňoval polskou neutuchající snahu o pronikání do západních integračních struktur, na druhou stranu se však neobrátil zády ani k východním partnerům (především Rusku a Ukrajině). Vládní souhlas měly Kwaśniewského iniciativy jako příklad podpora Ukrajiny na fóru Středoevropské iniciativy. S přijetím nové polské ústavy se však prezidentské pravomoci dosti zúžily a jeho aktivity v zahraničí měly punc spíše symbolický, avšak v mnoha ohledech to politicky užitečný. Styl a směr jeho „zahraniční politiky“ měly vliv na změnu atmosféry a také vytvářely nový obraz jak u východní tak západních partnerů. Z praktického hlediska však šlo pouze o „kosmetické úpravy“, které měly svou váhu, avšak nikdy nemohly plně nahradit reálnou politickou či ekonomickou politiku. (Całka 1998: 50)

Východní politika Polska je rozdělena do tří hlavních oblastí, kterými je regionální bezpečnost, sféra hospodářské spolupráce, mezilidské a kulturní vztahy. Tyto směry východní politiky jsou realizovány především k Ruské federaci, Ukrajině a Bělorusku. (Całka 1998: 50 – 51)

5.2.6 Vztahy s Ruskem

Vztahy s Ruskem patří (třebaže s tím ne všichni souhlasí) k prioritám polské zahraniční politiky. Otázky týkající se polské zahraniční politiky vůči Ruské federaci mají většinou ty nejsložitější odpovědi, resp. je složité na tyto otázky odpovídat. Především díky „společné“ komunistické minulosti jsou polsko–ruské vztahy napjaté a komplikované i v současnosti. Poláci dodnes nezapomněli na křivdy minulého režimu (asi nejvíce zmiňovaný je masakr polských vojáků v Katyni). Nutno také podotknout, že ruská strana se po dlouhou dobu nijak závratně nehrnula do omluv a gest, které by Poláky uspokojily³¹. Hlavním kamenem úrazu ve vzájemných vztazích je však otázka bezpečnosti a s ní spojená úloha Severoatlantické aliance, která tyto dvě země vždy rozdělovala. (Chwalba 2009: 179 – 180; Majer 1998: 73, 78)

Náznaky přehodnocení zahraniční politiky vůči Rusku přišly se změnou polské vlády po předčasných parlamentních volbách v roce 2007. Nová vládní koalice *Občanské platformy a Polské lidové strany* si dala za úkol zlepšení vzájemných polsko–ruských vztahů, přičemž sám předseda vlády Donald Tusk uvedl, že tento záměr bude jedním z hlavních cílů polské východní politiky. (Fedorowicz 2011: 150)

³¹ Jednou z výjimek bylo prohlášení tehdejšího ruského prezidenta Borise Jelcina při návštěvě Polska v srpnu 1993. V souvislosti s „katyňským“ masakrem prohlásil: „Odpustte, pokud můžete.“

5.2.7 Vztahy s Ukrajinou a Běloruskem

Polsko–ukrajinské vztahy byly vždy hodnoceny jako dobré. Až po nástupu středo–pravice vládní koalice v roce 2007 byl koncept východní politiky vůči Ukrajině po dlouhé době předmětem sporů. Tehdejší polský prezident Lech Kaczyński společně s opozicí obviňovaly vládu z toho, že se na vzájemné polsko–ukrajinské vztahy dívají jen skrze vztah s Moskvou. Předseda vlády Donald Tusk a ministr zahraničních věcí na oplátku obvinily opozici z nedostatku politické profesionalizace. Ani tento spor však nezměnil fakt, že státy východní Evropy, především pak Ukrajina a Bělorusko (ale také Moldávie či Gruzie), jsou prioritními příjemci polské rozvojové pomoci. Polské motivy k tak velké (především finanční) pomoci jsou ve značné míře svázány s národními zájmy. V případě Běloruska je cílem této rozvojové pomoci v první řadě snaha o demokratizaci země (velmi široce řečeno). V ukrajinském případě je to snaha o spojení Ukrajiny se západními státy (především integrace státu do Evropské unie), z čehož si Polsko slibuje stabilitu a prosperitu u svých východních hranic i dále za nimi.³² (Bagiński 2012: 9; Majer 1998: 82)

Země spojené s polskou východní politikou se však mezi sebou značně liší, a tím pádem vyžadují speciální zacházení i styl zahraniční politiky. Zvláštním případem je Bělorusko, které nespĺňuje základní standardy demokracie a lidských práv. V roce 2008 polská vláda deklarovala, že Bělorusko může počítat s polskou podporou a pomocí, pokud bude respektovat lidská práva stejně jako politickou opozici, vzájemný dialog či otevřenost vůči celé Evropě. I v současné době jsou polské signály vůči Bělorusku takového rázu, že Polská republika je

³² Ukraina na rozdrožu a polityka polska, dostupné na:

http://wyborcza.pl/1,75515,6043996,Ukraina_na_rozdrozu_a_polityka_polska.html, 8.11. 2012

připravena běloruskému státu pomoci v případě, že se vydá cestou demokratických změn. (Bagiński 2012: 9 – 10)

Na problém kompetencí v polské zahraniční politice poměrně trefně reagují Władysław Bartoszewski a Sebastian Aulich, který prohlásil, že *„pokud chce Polsko vést účinnou zahraniční politiku, musí se nejprve podívat na její ústavní zakotvení a posoudit, zda opravdu konstruktivně ovlivňuje jednání země na mezinárodním poli“*³³.³⁴

Podle Władysława Bartoszewského³⁵ je pro lepší koordinaci a uplatňování polské zahraniční politiky nezbytné, aby si představitelé polského státu nejprve odpověděli na důležitou otázku, kdo ve skutečnosti řídí, či by řídit měl, zahraniční politiku státu? Odpověď je podle Bartoszewského jednoduchá, avšak přináší s sebou i řadu otázek. Zahraniční politiku by měla vést vláda a především ministr zahraničních věcí s podporou parlamentu a prezidenta. V souvislosti s tím však vyvstávají otázky jako např.: na jaké úrovni se má ona koordinace odehrávat, kam až bude sahat či kdo bude ve skutečnosti vyznačovat cestu a směr polské zahraniční politiky apod. (Bartoszewski 2006: 19)

³³ Sebastian Aulich: Konstytucja polityki zagranicznej, dostupné na: <http://www.psz.pl/tekst-19749/Sebastian-Aulich-Konstytucja-polityki-zagranicznej>, 5.12.2012

³⁴ Sebastian Aulich: Konstytucja polityki zagranicznej, dostupné na: <http://www.psz.pl/tekst-19749/Sebastian-Aulich-Konstytucja-polityki-zagranicznej>, 5.12.2012

³⁵ Władysław Bartoszewski je polský politik, který byl v letech 1995, 2000 – 2001 polským ministrem zahraničních věcí. (Kol. autorů 2006: 73)

6. Prezidentské volby v Polské republice od roku 1990

Prvním polským prezidentem se na základě dohod u kulatého stolu stal v červenci 1989 gen. Wojciech Jaruzelski, který byl do úřadu prezidenta zvolen nepřímo Národním shromážděním. Jelikož bylo jeho zvolení výsledkem dohody a ne vůlí lidu (či poslanců a senátorů), neoplýval velkým politickým postavením, čehož si byl sám vědom, a uplatňoval proto umírněný politický styl. Ten se vyznačoval politickou pasivitou a nezasahováním do chodu vlády premiéra Tadeusze Mazowieckého. V důsledku tlaků na odstoupení prezidenta a vypsání řádných prezidentských voleb se Wojciech Jaruzelski přizpůsobil a funkce se dobrovolně vzdal. (Kubát 2005: 49, Winczorek 2009: 4)

6.1 Prezidentské volby 1990

Prezidentské volby konané v roce 1990 byly v mnoha ohledech výjimečné. Byly to polské první všeobecné volby hlavy státu, konaly se předčasně³⁶ a přinesly také politické změny (zejména ve vztahu prezidenta k parlamentu). Uchazečů o prezidentský post bylo nakonec šest³⁷, avšak za favorita voleb byl od počátku považován Lech Wałęsa. (Kubát 2000: 56, 58)

První kolo voleb se uskutečnilo 25. listopadu 1990 s velmi vysokou voličskou účastí³⁸. Aby byl nový prezident znám již po prvním kole, musel by získat nadpoloviční většinu platných hlasů. To se ovšem nestalo, a tak bylo 9. prosince 1990 zahájeno druhé kolo voleb. Tentokrát byla účast ve volebních místnostech nižší, ale i tak překročila hranici padesáti procent. Po překvapivém úspěchu Stanisława

³⁶ W. Jaruzelski měl ve funkci prezidenta zůstat až do roku 1995.

³⁷ R. Bartoszcze, W. Cimoszewicz, T. Mazowiecki, L. Moczulski, S. Tyimiński, L. Wałęsa.

³⁸ Hlasovat přišlo 60,6% oprávněných voličů.

Tymińského v prvním kole voleb se tentokrát žádné překvapení nekonalo a novým polským prezidentem se s velkou převahou voličských hlasů stal Lech Wałęsa³⁹. (Alberski 2002: 103 – 105; Kubát 2000: 62 – 64)

6.2 Prezidentské volby 1995

V pořadí druhé demokratické prezidentské volby se uskutečnily v řádném termínu, kdy po pěti letech skončilo funkční období Lecha Wałęsy. Do druhého kola volby postoupily dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů z kola prvního – Aleksander Kwaśniewski⁴⁰ a Lech Wałęsa. Vyhrál Aleksander Kwaśniewski a stal se novým polským prezidentem⁴¹. Volby prakticky znamenaly souboj mezi levicí, která chtěla zopakovat svůj úspěch z parlamentních voleb v roce 1993, a pravicí snažící se udržet ve svých rukou alespoň post hlavy státu. (Alberski 2002: 106 – 110, Kubát 2000: 81 – 88)

6.3 Prezidentské volby 2000

Volba polského prezidenta v roce 2000 nebyla nijak dramatická. V předvolebních průzkumech byl největším (a více méně i jediným) favoritem dosavadní polský prezident Aleksander Kwaśniewski. K hlasovacím urnám se 8. října roku 2000 dostavilo přes šedesát procent oprávněných voličů, kteří si svými hlasy zvolili prezidenta již v prvním kole. Aleksander Kwaśniewski se tak stal „staronovým“ polským prezidentem. (Alberski 2002: 110 – 113, Kubát 2000: 94 – 100)

³⁹ L. Wałęsa získal celkem 74,25% hlasů.

⁴⁰ A. Kwaśniewski byl kandidátem SLD.

⁴¹ A. Kwaśniewski vyhrál jen s těsným náskokem na soupeře – získal 51,72% hlasů (L. Wałęsa obdržel 48,28% hlasů).

Aleksander Kwaśniewski takto přesvědčivě zvítězil z několika důvodů. Především proti sobě neměl dost silného protivníka, se kterým by se mohl utkat v předvolební kampani. Ale zřejmě mnohem důležitějším faktorem byl jeho styl politiky. Na rozdíl od svého předchůdce tolik nezasahoval do vnitřní politiky a nesnažil se manipulovat vládními kabinetem. (Kubát 2000: 94, 101)

6.4. Prezidentské volby 2005

Další řádné prezidentské volby proběhly v roce 2005, kdy z prvního kola postoupili dva kandidáti s největším počtem hlasů, kterými byli Lech Kaczyński a Donald Tusk. Přestože předvolební průzkumy dávaly větší šance na vítězství Donaldu Tuskovi, novým polským prezidentem se nakonec stal Lech Kaczyński. V tomto tzv. supervolebním roce se kromě volby nového polského prezidenta uskutečnily také volby parlamentní, které vyhrála „domovská“ strana Lecha Kaczyńského *Právo a spravedlnost*.^{42,43}

6.5 Prezidentské volby 2010

Zatím poslední prezidentské volby proběhly v roce 2010. Z prvního kola konaného 20. června dále postoupili Bronisław Komorowski a Jarosław Kaczyński. Celkovým vítězem a novým polským prezidentem se nakonec stal Bronisław Komorowski.^{44,45}

⁴² Státní volební komise – výsledky prezidentských voleb 2005, dostupné na: <http://www.prezydent2005.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/index.htm>, 19.10. 2012

⁴³ Státní volební komise – výsledky prezidentských voleb 2005, dostupné na: <http://www.wybory2005.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/index.htm>, 19.10. 2012

⁴⁴ Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, dostupné na: <http://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT1/PL/WYN/W/index.htm>, 19.10. 2012

⁴⁵ Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, dostupné na: <http://prezydent2010.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/index.htm>, 19.10. 2012

7. Prezidenti Polské republiky 1990 – 2013

Tato kapitola má za cíl jednotlivě představit všechny čtyři demokraticky zvolené polské prezidenty se zaměřením na jejich jednání v rámci zahraniční politiky státu.

Na úvod vždy u každého prezidenta uvedu jen krátké shrnutí jejich života před nástupem do prezidentského úřadu. Abychom si mohli udělat alespoň malý obrázek o tom, kdo vlastně byli a co je formovalo.

7.1 Lech Wałęsa

Lech Wałęsa se narodil 29. září 1943. Od roku 1967 pracoval jako lodní technik v gdaňské loděnici. O devět let později byl z práce vyhozen a začal se naplno věnovat opoziční činnosti. V roce 1980 byl vůdcem stávkou pracovníků gdaňské loděnice. V letech 1980 – 1981 stál v čele Solidarity a pokoušel se o rozhovory s vládou kvůli stále rostoucímu napětí v polské společnosti. Po vyhlášení stanného práva v roce 1981 byl Lech Wałęsa držen v izolaci pod vládním dohledem. Roku 1983 obdržel Nobelovu cenu míru, avšak z obavy o to, že by se posléze nemohl vrátit domů, si nejel převzít cenu do Osla osobně. Jako hlavní představitel odborového svazu Solidarity byl také jedním z hlavních účastníků rozhovorů u „kulatého stolu“ a v roce 1990 se stal prvním demokraticky zvoleným polským prezidentem.^{46,47}

Již od počátku jeho mandátu nebylo pochyb, že se chce stát velmi silným a důležitým hráčem na politické scéně. Byl vnímán jako

⁴⁶ III Rzeczpospolita, dostupné na: <http://www.prezydent.pl/prezydent/historia-prezydentury/iii-rzeczpospolita/>, 4.10. 2012

⁴⁷ Nobel winner 1983: Lech Walesa, Solidarity founder, dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-11954721>, 6.11. 2012

impulsivní a konfliktní politik, což se ve výsledku promítlo i do jeho prezidentské funkce. Jeho ambicí bylo získání co největší politické moci, o kterou se v průběhu celého volebního období mezi lety 1990 – 1995 „přetahoval“ s jednotlivými premiéry (potažmo ministry). (Kubát 2005: 44; Szwarc – Urbański – Wieczorkiewicz 2007: 762, 767)

Záhy po svém zvolení přišel Lech Wałęsa s alternativou k (z jeho strany kritizované) vládě Tadeusze Mazowieckého, přičemž argumentoval rychlejším demokratizačním postupem v Polsku. Uvedl dvě možnosti realizace. První variantou bylo ponechání Mazowieckého vlády následované rychlými (již demokratickými) parlamentními volbami. Jako druhou možnost viděl zvolení nové vlády a parlamentní volby konané až za rok. Na konci politických vyjednávání byla zrealizována druhá varianta. Přestože tedy vznikla politická shoda, nezabránila Lechu Wałęsovi v neustálé snaze o delegitimizaci parlamentu. Neustálé házení klacků pod nohy a snaha o narušení chodu Sejmu ze strany prezidenta způsobily čím dál větší oslabování Sejmu a následné horší hodnocení ze strany obyvatel. Prezident Wałęsa z toho tedy vycházel jako ten silnější a „lepší“. (Wołek 2004: 76)

7.1.1 Lech Wałęsa a Západ

Prezident Lech Wałęsa se stejně jako oficiální polská zahraniční politika zaměřil po pádu komunistického režimu zejména na polské sblížení se západními státy a integračními strukturami (důležitý byl pro něho především vstup země do Severoatlantické aliance). Při své návštěvě Spojených států amerických v dubnu 1993 prezident Lech Wałęsa řekl americkému prezidentovi Billu Clintonovi, že historie by mu

neprominula, kdyby se nezasadil o vstup do NATO zemím, které si za komunismu tolik vytrpěly⁴⁸. (Chwalba 2009: 190)

Zajímavostí ovšem je, že ještě před tímto horlivým zasazováním se o vstup Polska do Severoatlantické aliance, Lech Wałęsa propagoval svou koncepcí s názvem *NATO–bis*, která byla návrhem na ustanovení jakéhosi předstupně členství v NATO. Vedoucí postavení v *NATO–bis* by podle Lecha Wałęsy zastávalo samozřejmě Polsko aspirující na roli regionálního vůdce. Wałęsova idea si však příliš příznivců nezískala, a to ani v samotné polské vládě, která se ve stejné době snažila o získání členství v „klasické“ Severoatlantické alianci. (Dančák 1999: 61 – 62, Chwalba 2009: 190)

V souvislosti se vstupem Polska do Evropské unie si Lech Wałęsa zpočátku nebyl vůbec jistý, zda by tento krok měl být stěžejním cílem polské zahraniční politiky, a zaměřoval svůj pohled spíše k NATO. Přesto se už za jeho úřadování v prezidentském sídle započala vyjednávání o přistoupení Polska do Evropské unie (dokončena však byla až za jeho nástupce Aleksandera Kwaśniewského). (Szwarc – Urbański – Wiczorkiewicz 2007: 769)

7.1.2 Lech Walesa a Východ

Počátek nových⁴⁹ polsko–ukrajinských vztahů byl negativně poznamenán již na konci roku 1991 dualismem v polské zahraniční politice, který byl důsledkem chybějící koordinace mezi prezidentem a vládou/premiérem v této oblasti. Oba tábory prosazovaly opačný směr politiky vůči Ukrajině. Jednalo se především o podporu či odmítnutí

⁴⁸ Bill Clinton se nakonec o přistoupení Polska, České republiky a Maďarska do NATO zasadil v Kongresu USA, jehož kladné stanovisko bylo nezbytné pro zahájení jednání o přistoupení.

⁴⁹ Po roce 1989.

ukrajinské nezávislosti. Oficiální stanovisko polské vlády podporovalo nezávislost Ukrajiny⁵⁰, zatímco prezident Lech Wałęsa zaujal opačné stanovisko a podpořil koncepci Michaila Gorbačova týkající se budování *nových* zásad na *starých* základech (snaha o jakousi reintegraci Sovětského svazu). Prezident Wałęsa v tehdejší době nebyl zcela přesvědčen o tom, že se Sovětský svaz nevyhnutelně rozpadne, a raději se tedy přikláněl k politice Michaila Gorbačova a jeho plánů na reintegraci SSSR (nepočítal s jeho úplným rozpadem). (Fedorowicz 2004: 72, 74 – 75; Fedorowicz 2011: 171)

Ukrajinské straně se tento polský (rozporuplný) směr samozřejmě nelíbil a situaci následně nepomohl ani Michail Gorbačov, který se veřejně odvolával na stanovisko Polska, přičemž měl na mysli stanovisko prezidenta Wałęsy. Tato podle Ukrajiny polská „dvojitá hra“ byla trnem ve vztazích mezi oběma státy následujících několik let. (Fedorowicz 2004: 74 – 75)

První diplomatické styky Polské republiky s Ruskou federací (po rozpadu Sovětského svazu) byly na prezidentské úrovni vedeny spíše z ruské strany. Poté co se Boris Jelcin stal v červnu roku 1991 novým ruským prezidentem, měl velký zájem o návštěvu Polska a setkání s prezidentem Lechem Wałęsou. Ten to ale odmítl s tím, že je prý důležité se ještě předtím setkat s Michailem Gorbačovem. Následovalo několik dalších návrhů z ruské strany (i od samotného Borise Jelcina), které však ani tentokrát nebyly vyslyšeny. Teprve po dlouhých vyjednáváních (především kvůli odchodu sovětských vojsk z Polska) podepsali v květnu 1992 v Moskvě prezidenti Lech Wałęsa a Boris Jelcin *Traktát mezi Polskou republikou a Ruskou federací o přátelské a*

⁵⁰ Polsko bylo jednou z prvních zemí, která uznala nezávislost Ukrajiny.

*sousedské spolupráci*⁵¹. Tento dokument představoval nové uspořádání vzájemných polsko–ruských vztahů, které měly být nyní založeny na suverenitě a rovnosti obou partnerů. V souvislosti s podpisem tohoto dokumentu hovořil polský prezident o otevírání nového rozměru polsko–ruských vztahů, a následně dodal, že Polsko doufá ve vzájemné dobré sousedství a spolupráci. (Fedorowicz 2011: 87, 94 – 95)

Vzhledem k možnosti prosazování prezidentského politického směru ne východ i na západ byla skutečnost, že by prezident měl být „nadstranický“, strategicky nevýhodná pro zmobilizování konkrétní politické podpory pro své záměry. Z tohoto důvodu se někteří prezidenti snaží o vytvoření jakýchsi „prezidentských“ politických stran. V Polsku to byla například *Dohoda středu*⁵², která vznikla rozdělením *Solidarity* mezi dva tábory. První skupina podporovala Lecha Wałęsu a ta druhá naopak Tadeusze Mazowieckého. Styl Wałęsovy prezidentské politiky však jeho přívržence značně zklamal a nakonec se z nich staly doslova nepřátelé. Prezident Wałęsa tak sice aktivně zasahoval do politického dění a byl nadán relativně silnými pravomocemi, avšak formálně za ním nestála žádná silnější politická strana. Právě styl jeho politiky, odvrácení se od dřívějších spojenců, nezvládnutí minimálně jedné prezidentské funkce (prezident by měl být ochráncem politické rovnováhy) – to vše a mnohem více zřejmě zapříčinilo jeho politický konec a prohrané prezidentské volby v roce 1995. Voliči ho považovali za příliš rušivý a kontroverzní element polské politiky. Jeho nepředvídatelné chování mu také pokazilo image na mezinárodní scéně, která preferuje raději důstojnou a diplomatickou hlavu státu. (Baylis 1996: 312, 318 – 319; Hloušek – Kopeček – Šedo 2011: 109; Zubek 1997: 121)

⁵¹ Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o przyjaznej i dobrosąsiedzkiej współpracy.

⁵² Porozumienie Centrum (PC).

Přestože již v současné době Lech Wałęsa není polským prezidentem, zůstává jako známá osobnost tzv. na očích. Nemá sice již žádné politické pravomoci, avšak z mého pohledu je jisté, že pokud se nějakým způsobem projeví na veřejnosti, nezůstane toto jednání bez povšimnutí. Jako politicky důležitá osoba, kterou bezpochyby ve své době byl, může i nyní určitým způsobem zasahovat do veřejného i mezinárodního dění. Nástrojem mu však jsou především slova a gesta, která však již nemají žádnou vypovídající politickou hodnotu (ale pouze symbolickou). Důkazem toho budiž případ ze září minulého roku, kdy Lech Wałęsa poslal ruskému prezidentovi Vladimiru Putinovi dopis, ve kterém se odvolává na principy demokratické společnosti a s nimi spojenou svobodu slova, a žádá o milost pro uvězněné členky kapely Pussy Riot. Jedním dechem však dodává, že místo protestu (pravoslavný chrám) nebylo vhodné.⁵³

⁵³ Pussy Riot se v dopise zastal i Lech Wałęsa, dostupné na:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/195112-pussy-riot-se-v-dopise-zastal-i-lech-walesa/>,
12.11. 2012

7.2 Aleksander Kwaśniewski

Aleksander Kwaśniewski se narodil 15. listopadu 1954. Studoval na univerzitě v Gdaňsku. V roce 1985 vstoupil do vysoké politiky, kde byl členem několika vlád. V letech 1977 – 1990 byl členem PZPR. Účastnil se také rozhovorů u „kulatého stolu“ (avšak v opačném táboře než Lech Wałęsa). V roce 1991 byl spoluzakladatelem Spojenectví demokratické levice⁵⁴. V roce 1993 byl ve volbách zvolen poslancem Sejmu. V roce 1995 ve druhém kole prezidentských voleb porazil tehdejšího prezidenta Lecha Wałęsu a stal se ve svých jednačtyřiceti letech novým polským prezidentem, jehož funkci zastával od roku 1995 do roku 2005, tedy dvě volební období.⁵⁵

S příchodem nového prezidenta se politické prostředí „zklidnilo“ a vztahy mezi prezidentem a vládou (potažmo parlamentem) se výrazně zlepšily. Zpočátku Aleksander Kwaśniewski nevyužíval všechny dostupné pravomoci dané mu *Malou ústavou* a později jeho kompetence omezila ústava z roku 1997. Tato skutečnost ovšem neznamenal, že by se nový prezident stáhl do ústraní, ale naopak aktivně prosazoval vnitřní i vnější politiku. Třebaže se prezident Kwaśniewski nepokoušel o získání silnější pozice (podobně jako prezident Lech Wałęsa) v polské exekutivě na úkor vlády či premiéra, byli s předsedou vlády Leszkiem Millerem považováni za rivaly (přestože oba pocházeli ze stejného politického tábora). Jejich spory se staly jakýmsi veřejným tajemstvím. (Kubát 2005: 25, 50)

⁵⁴ Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD).

⁵⁵ III Rzeczpospolita, dostupné na: <http://www.prezydent.pl/prezydent/historia-prezydentury/iii-rzeczpospolita/>, 25.10. 2012

7.2.1 Aleksander Kwaśniewski a Západ

Tradičně velmi dobré polsko–americké vztahy započaly již v době prezidentského úřadování Lecha Wałęsy a přetrvávaly i s nástupem Aleksandera Kwaśniewského do čela státu, což mimo jiné potvrdilo pozvání polského prezidenta do Bílého domu ze strany amerického prezidenta George W. Bushe v červenci roku 2002. George W. Bush tuto státní návštěvu označil za symbol vysoké důležitosti, kterou Spojené státy kladou na americko–polské vztahy. Aleksander Kwaśniewski později prohlásil, že nikdy předtím toho obě země neměly tolik společného jako nyní. Poděkoval také americké straně za její roli vůdce ve světě, která je prý nezpochybnitelná a měla by být i nadále uplatňována. Kromě toho prezident Kwaśniewski uvedl, že roli Polska vidí vedle USA, a že společně zajistí, aby Evropa a Spojené státy americké efektivně spolupracovaly na bezpečnosti transatlantického prostoru. Tato významná státní návštěva se uskutečnila dlouhých jedenáct let poté, co do USA v roce 1991 přijel tehdejší polský prezident Lech Wałęsa.⁵⁶ (Zaborowski – Longhurst 2003: 1011 – 1012)

Snahou o neustálé zlepšování transatlantických vztahů byl mimo jiné vstup Polska do Severoatlantické aliance, kterého byl Aleksander Kwaśniewski ve své době aktivním zastáncem. Vedl polskou delegaci na jednáních v Madridu v roce 1997, a o dva roky později ve Spojených státech amerických (Washington). V únoru roku 1999 byl součástí významného milníku v dějinách Polské republiky, kdy ratifikoval dokumenty o vstupu své země do NATO. Na to, jakou roli hrál prezident Kwaśniewski v rámci této oblasti, poukazoval mimo jiné bývalý americký poradce pro národní bezpečnost Zbigniew Brzezinski, který na konferenci s názvem *Transformace NATO*, která proběhla 20. – 21.

⁵⁶ Bush welcomes Polish leader to White House, dostupné na:

<http://archives.cnn.com/2002/ALLPOLITICS/07/17/bush.poland/index.html>, 10.10. 2012

listopadu 2002 v Praze prohlásil, že českého prezidenta Václava Havla v roli obhájce zájmů střední Evropy ve světě pravděpodobně vystřídá polský prezident Aleksander Kwaśniewski. Uvedl to v souvislosti s blížícím se koncem funkčního období Václava Havla coby prezidenta České republiky⁵⁷. Jedním dechem ale dodal, že to bude mít polský prezident hodně těžké, jelikož je Václav Havel považován za jakéhosi duchovního vůdce střední Evropy, což ovšem není případ Aleksandera Kwaśniewského.^{58,59,60}

Právě podepsání dokumentů ratifikujících polské členství v NATO (velkou zásluhu na tom však měl i jeho předchůdce Lech Wałęsa) lze považovat za jeden z nejvýznamnějších počinů Aleksandera Kwaśniewského v prezidentském úřadu. V souvislosti se začleňováním Polska do západoevropských struktur byla též snaha o vstup do Evropské unie, na kterém se prezident Kwaśniewski značnou měrou podílel a byl jeho velkým zastáncem. (Nejen) jeho snahy byly naplněny v roce 2004, kdy se Polsko připojilo k ostatním členům EU. Na druhou stranu však bylo v této souvislosti také zaznamenáno nevhodné a politováníhodné tvrzení prezidenta Aleksandera Kwaśniewského, který prohlásil, že Polsko je lépe připraveno na vstup do Evropské unie než je Evropská unie připravena na přijetí Polska. Podle Tadeusze Chabier⁶¹

⁵⁷ Prezidentský mandát měl Václavu Havlovi vypršet 2. února 2003. (Dostupné na: <http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/vaclav-havel.shtml>, 27.11. 2012)

⁵⁸ III Rzeczpospolita, dostupné na: <http://www.prezydent.pl/prezydent/historia-prezydentury/iii-rzeczpospolita/>, 25.10. 2012

⁵⁹ Havla může v NATO nahradit Kwasniewski, dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/havla-muze-v-nato-nahradit-kwasniewski-dy5-/zpr_archiv.aspx?c=A021120_192831_zpr_summit_inc, 21.10. 2012

⁶⁰ Konference „Transformace NATO“, dostupné na: http://www.bbc.co.uk/czech/ceskarepublika/021120_cz-konference.shtml, 21.10. 2012

⁶¹ Tadeusz Chabiera je politolog, v letech 1995 – 1997 byl sekretářem Polsko – ukrajinského prezidentského výboru (Prezydencki Komitet Polsko – Ukraiński). Expert na bezpečnostní otázky a evropskou integraci v Polském institutu mezinárodních vztahů. (Kol. autorů 2006: 74)

tento a jemu podobné nepromyšlené výroky kazí obraz Polské republiky na mezinárodní scéně. (Kol. autorů 2004: 31; Szwarc – Urbański – Wieczorkiewicz 2007: 775)

7.2.2 Aleksander Kwaśniewski a Východ

Přestože se v období let 1997–2000 polsko–ruské vztahy neprojevovaly přílišnou vřelostí (vstup Polska do Severoatlantické aliance apod.), snažil se prezident Kwaśniewski prosazovat vyváženou státní politiku vůči Rusku a ostatním postsovětským zemím v souladu s prozápadním postojem Polska (především polské sblížení s NATO). O oteplení vzájemných vztahů se snažil mimo jiné mnohačetnými návštěvami v Moskvě, což se polské veřejnosti příliš nezamlouvalo. Jeho zahraniční politika vůči Rusku byla častokrát nazývána „asymetrickou“, jelikož návštěvy polského prezidenta v Moskvě byly častější než jeho ruského protějšku ve Varšavě. Tato setkání však nepřinesla nic nového a bylo jasné, že pro konstruktivní dialog je potřeba nalézt nějakou novou dlouhotrvající koncepci. Po začlenění do struktur NATO však Polsko nemělo již takovou potřebu vynakládat tolik sil na vytváření nových iniciativ ve vzájemných vztazích s Ruskem. (Fedorowicz 2011: 131 – 132; Klípa 2004: 13)

Po roce 2000 se do té doby už tak chladné vztahy s Ruskem ještě více zhoršily. Jedním z důvodů bylo vyhoštění devíti ruských diplomatů z Polska z důvodu údajné špionáže, načež ruská strana vyhostila devět polských diplomatů a odvolala svého ambasadora z Varšavy. Šéf ruské diplomacie Igor Ivanov označil postup polské vlády za provokaci a zrušil plánovanou zahraniční cestu do Polska. Za nedlouho po této „špionské“ aféře se odehrál další incident⁶² vtlučující klín mezi tyto dvě země. V únoru roku 2000 skupinka odpůrců války v Čečensku vnikla na ruský

⁶² V únoru 2000.

konzulát v Poznani, kde demonstrovala svůj hněv vůči Ruské federaci tím, že postříkala budovu barvou a pošlapala a spálila ruskou vlajku, to vše za přítomnosti médií. Následkem toho Rusko obvinilo polskou stranu z nečinnosti a nezabezpečení konzulátu⁶³. Přestože se polská vláda za incident omluvila, v Rusku propukly silné protipolské nálady (především v okruhu politiků a médií). Prezident Aleksander Kwaśniewski posléze uvedl, že další takovýto incident by mohl na delší čas znemožnit vývoj vzájemných polsko–ruských vztahů k lepšímu. (Fedorowicz 2011: 133 – 134)

Nastalá situace vyvolala rozkol také na polské politické scéně, kdy rozdělila prezidenta Aleksandra Kwaśniewského a premiéra Jerzyho Buzka. Prezident Kwaśniewski veřejně osočil vládu, že dělá příliš málo pro zlepšení vztahů s Ruskou federací. Přičemž největší díl odpovědnosti za malou iniciativu kladl na premiéra Buzka. Byl přesvědčen, že se premiér dostatečně nesnaží a nevynakládá takové úsilí jako on. V této souvislosti vyzdvihl např. svou návštěvu v Moskvě v roce 1998, kde se setkal s ruským prezidentem Borisem Jelcinem. Takovéto jednání se zase nelíbilo polskému šéfovi diplomacie Bronisławu Geremekovi, který kritizoval prezidenta Kwaśniewského za to, že v politice vůči Rusku nepostupuje v souladu s národními zájmy Polska (tedy zájmy vlády a ministerstva zahraničních věcí), ale využívá situaci pro svou prezidentskou kampaň. Bronisław Geremek byl toho názoru, že v případě respektování polské ústavy platí, že zahraniční politika je plně v rukou vlády, která určuje její směr. Prezident má v této oblasti spolupracovat s předsedou vlády a ministrem zahraničních věcí. I přes značnou kritiku však prezident nakonec docílil alespoň malého vítězství, když v polovině roku 2000 polská vláda představila dokument

⁶³ Byla tak porušena konzulátní konvence mezi Polskou republikou a Ruskou federací, která mimo jiné obsahuje článek o tom, že země, na jejíž půdě se konzulát nachází (v tomto případě Polsko) je povinna zajistit bezpečnost konzulátu.

s názvem *Předpoklady polské zahraniční politiky vůči Rusku*⁶⁴, který obsahoval cíle i prostředky polské zahraniční politiky vůči Rusku.⁶⁵ (Fedorowicz 2011: 134 – 135)

Pro někoho možná překvapivým zvratem v polsko–ukrajinských vztazích se stalo zvolení Aleksandera Kwaśniewského polským prezidentem. Vzhledem k jeho politické minulosti a více než dobrým vztahům s ruskou stranou se Ukrajina obávala zhoršení vzájemných vztahů s Polskem a směřování polské zahraniční politiky spíše k Rusku. Navzdory těmto obavám však Aleksander Kwaśniewski již od svého nástupu do úřadu dal zřetelně najevo svůj zájem o Ukrajinu a její záležitosti (především co se týče jejího postavení na mezinárodní scéně). Tento svůj postoj dokazoval např. častým setkáváním s ukrajinským prezidentem Leonidem Kuczмой. Významným krokem ve vzájemných polsko–ukrajinských vztahů tak byla mimo jiné oficiální návštěva ukrajinského prezidenta Leonida Kuczmy v Polsku v červnu roku 1996, a podepsání *Společné deklarace prezidentů Polské republiky a Ukrajiny o strategickém partnerství*⁶⁶. Intenzita vzájemných kontaktů polského a ukrajinského prezidenta byla vskutku obdivuhodná. V letech 1999 – 2000 se střetávali v průměru dvakrát za měsíc. Se žádným jiným představitelem státu se prezident Kwaśniewski nesetkával tak často. (Fedorowicz 2011: 191 – 192, 197; Chwalba 2009: 182)

Jedním z významných počinů Aleksandera Kwaśniewského coby polského prezidenta byla jeho osobní angažovanost v oranžové revoluci na Ukrajině v roce 2004, kdy se vložil do konfliktu mezi tábory obou

⁶⁴ Założenia polskiej polityki zagranicznej wobec Rosji.

⁶⁵ Przywróćmy Polsce jej miejsce w Unii, dostupné na: <http://wyborcza.pl/1,75515,4610294.html>, 2. 7. 2013

⁶⁶ Wspólna deklaracja prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i prezydenta Ukrainy o strategicznym partnerstwie.

prezidentských kandidátů – Viktora Janukoviče a Viktora Juščenka, a pokusil se konflikt regulovat. Kwaśniewského angažovanost na Ukrajině však vyvolala i negativní reakce a to především z Ruska, kde chování Polska a jeho prezidenta vyvolávalo velkou nevoli. Kreml byl přesvědčen, že toto jednání bylo polsko – americkou snahou o snížení ruského vlivu na Ukrajině. Aleksander Kwaśniewski považoval danou situaci za své vítězství a později prohlásil, že „*Rusko bez Ukrajiny je lepším řešením než Rusko s Ukrajinou (Fedorowicz 2011: 143)*“. Toto prohlášení vyvolalo ostrou reakci i od samotného Vladimira Putina.⁶⁷ (Fedorowicz 2011: 142 – 143; Smolar 2006: 60)

Styl východní politiky prezidenta Kwaśniewského byl často trnem v oku polským vládním i opozičním politickým stranám. Mimo jiné mu byly vyčítány vztahy s Ukrajinou a Ruskem či jednostranná angažovanost v případě Jedwabnego⁶⁸. V době návštěvy ruského prezidenta Vladimira Putina v Polsku ochotně souhlasil s jeho výrokem, že zločiny spáchané Německem za Hitlera a Sovětským svazem za Stalina se nemohou porovnávat (nepřímo tak Vladimir Putin naznačil, že Stalin „nebyl tak zlý“ jako Hitler). Aleksander Kwaśniewski tuto tezi potvrdil, na což podle některých neměl žádné právo. V souvislosti s Ukrajinou se podle některých komentátorů až příliš angažoval v jejích volbách v roce 2004. (Szwarc – Urbański – Wieczorkiewicz 2007: 775)

⁶⁷ Wiktor Janukowycz: Aleksander Kwaśniewski to wierny druh Ukrainy, dostupné na: <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Wiktor-Janukowycz-Aleksander-Kwasniewski-to-wierny-druh-Ukrainy,wid,15095372,wiadomosc.html?ticaid=1f9e5>, 30.11. 2012

⁶⁸ Více informací na *Kwaśniewski o Jedwabnem: „Przeprosiłem i nie żałuję“*, dostupné na: <http://spoleczenstwo.newsweek.pl/kwasniewski-o-jedwabnem---przeprosiłem-i-nie-żaluję-,78902,1,1.html>, 11.9. 2012.

7.3 Lech Kaczyński

Lech Kaczyński se narodil 18. června 1949. Studoval na univerzitě ve Varšavě. Od roku 1996 byl profesorem nejprve na univerzitě v Gdaňsku a posléze ve Varšavě. Stejně jako Lech Wałęsa byl i on členem Solidarity a následně i účastníkem rozhovorů u „kulatého stolu“. V roce 1991 krátce působil v prezidentské kanceláři Lecha Wałęsy v oblasti bezpečnosti státu, ale po konfliktu s prezidentem Wałęsou z funkce odešel. V následných parlamentních volbách konaných v roce 1991 byl zvolen poslancem za stranu *Dohoda středu*⁶⁹, kde započal svou politickou kariéru. V roce 2000 byl jmenován ministrem spravedlnosti ve vládě Jerzyho Buzka. O dva roky později se stává starostou Varšavy. Prezidentem Polské republiky se v té době šestapadesátiletý Lech Kaczyński stal v roce 2005 jako kandidát strany *Právo a spravedlnost*. Prakticky na konci svého pětiletého mandátu (v roce 2010) zemřel při havárii letadla na oficiální návštěvu Ruska k příležitosti uctění památky obětí masakru v Katyni.⁷⁰ (Szwarc – Urbański – Wieczorkiewicz 2007: 779, 782)

7.3.1 Lech Kaczyński a Západ

Lech Kaczyński (společně se „svou“ stranou *Právo a spravedlnost*) definoval polské národní zájmy skrze moc státu v klasickém slova smyslu. Silné Polsko by se tedy mělo rovnat nezávislému, suverénnímu a bohatému státu se silnou armádou. *Právo a spravedlnost* se řídí heslem: „Nic o nás, bez nás.“ Toto motto využívají především v souvislosti s Evropskou unií. Politika tandemu bratrů Kaczyńských⁷¹

⁶⁹ Porozumienie Centrum (PC).

⁷⁰ III Rzeczpospolita, dostupné na: <http://www.prezydent.pl/prezydent/historia-prezydentury/iii-rzeczpospolita/strona,2.html>, 4.10. 2012

⁷¹ Prezident Lech Kaczyński a jeho bratr Jarosław Kaczyński (v letech 2006 – 2007 polský předseda vlády).

vůči Evropské unii byla vždy silně euroskeptická. Oba se snažili o „silné Polsko v rámci Evropské unie“ a dosažení statusu evropské regionální mocnosti. (Kaczyński 2007: 3; Lang 2006: 8)

Euroskeptickými názory se Lech Kaczyński nikdy netajil a naopak dával tento svůj postoj častokrát najevo. Byl například odpůrcem zavedení společné evropské měny v Polsku a několikrát se vyjádřil dosti skepticky o společné zahraniční a bezpečnostní politice Evropské unie. V rozhovoru pro francouzský list *Le Figaro* Lech Kaczyński prohlásil, že „*Poláky nezajímá budoucnost celé EU, ale pouze to, co bude s Polskem (Smolar 2006: 62)*“. (Kaczyński 2007: 4; Lang 2006: 7; Smolar 2006: 62) Je pravdou, že každý stát zajímá především vlastní budoucnost, ale pokud by se tímto heslem řídily všechny země, tak jak by Polsko přimělo bohatší státy dotovat např. jejich zemědělství stejně, jako to v rámci solidarity dělají dnes? S takovými názory na Evropskou unii si Lech Kaczyński vždy hodně rozuměl se svým tehdejším českým protějškem Václavem Klausem.

Chování vůči Evropské unii ze strany prezidenta Kaczyńského lze dobře ilustrovat na následujícím příkladu. Když se během německého předsednictví v Radě Evropské unie v první polovině roku 2007 jednalo o *Smlouvě o Ústavě pro Evropu*, byla to především polská politická reprezentace v čele s bratry Kaczyńskými, která jednání o této nové evropské smlouvě blokovala. V době zahájení německého předsednictví smlouvu dosud ratifikovalo 19 členských států, Francie a Nizozemsko ji odmítly v národním referendu a zbylé země ratifikaci prozatím odložily. Evropská rada proto v roce 2005 dala nerozhodnutým státům pauzu na rozmyšlení⁷². Posléze byl vytvořen časový plán, který předpokládal nejdůležitější fázi procesu právě na německé předsednictví. (Kaczyński

⁷² Původně byla přestávka na rozmyšlení udělena na rok a později byla o jeden rok ještě prodloužena.

2007: 2; Klozar 2010: 99, 105 – 106) Není tedy divu, že se Německo snažilo ze všech sil uspět.

Jelikož bylo v plánu konečné schválení smlouvy na rok 2009, a nebylo tudíž mnoho času nazbyt, snažilo se Německo o co nejrychlejší a samozřejmě úspěšné vyjednávání se státy, ve kterých ratifikace dosud neproběhla. Polští představitelé však byli jiného názoru a prohlašovali, že z důvodu nedostatku času je důležitější spíše kvalita samotného textu (a ne jeho urychlené schválení). Prezident Lech Kaczyński v březnu 2007 jako jediný prohlásil, že nová smlouva má reálnou šanci na přijetí nejdříve v roce 2011 (v době polského předsednictví v Radě EU). (Kaczyński 2007: 2)

Polsko bylo značně neústupné ve svém požadavku na změnu váhy hlasů. Vadil mu především dohodnutý systém dvojité většiny při hlasování v Radě⁷³ z roku 2004. Polští představitelé se obávali, že malé a střední členské státy Evropské unie nebudou mít dostatek prostoru pro prosazení svých zájmů. Polsko nově požadovalo výpočet hlasů na základě druhé odmocniny z počtu obyvatel⁷⁴ a netajilo se tím, že v případě neúspěchu je ochotno nechat projekt ztroskotat. Tehdejší rakouský kancléř Alfred Gusenbauer se v důsledku tohoto jednání vyjádřil slovy, že *„člověk nabývá dojmu, že polské vedení pod bratry Kaczyńskými Němcům nepřeje úspěch uvést reformu opět do chodu (Klozar 2010: 109)“*.⁷⁵ (Klozar 2010: 106, 109)

⁷³ Více informací dostupné na:

http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_20_cs.htm, 4.12. 2012

⁷⁴ Tento systém byl váhavě podporován i Českou republikou.

⁷⁵ Začal summit EU, rozhodne se o nástupci euroústavy, dostupné na:

http://zpravy.idnes.cz/zacal-summit-eu-rozhodne-se-o-nastupci-euroustavy-fwd-/zahranicni.aspx?c=A070621_180530_zahranicni_joh, 4.11. 2012

Summitu EU na závěr německého předsednictví byl z polské strany spíše komickým výstupem než seriózním jednáním. Místo premiéra Jarosława Kaczyńskiego byl v Bruselu přítomen prezident Lech Kaczyński, který však nedisponoval oprávněním k jednání. To vedlo k situacím, kdy se v průběhu jednání telefonicky dotazoval svého bratra na to, jak má postupovat. (Klozar 2010: 109)

Nakonec můžeme německé předsednictví v Radě EU označit za úspěšné, neboť nakonec došlo k dohodě i s Polskem a bratry Kaczyńskými. Zdárnému konci však předcházela bouřlivá jednání. Tváří v tvář možnému ztroskotání summitu navrhl lucemburský premiér Jean-Claude Juncker kompromis s prodloužením platnosti hlasovacího systému⁷⁶ z Nice až do roku 2017 (Polsko požadovalo až rok 2020). Jarosław Kaczyński však tento krok odmítl a v důsledku toho udělala Angela Merkelová riskantní krok. Prohlásila, že když byl i tento vstřícný kompromisní návrh Polskem odmítnut, nezbyvá než pokračovat dál i bez polského souhlasu. Tento způsob se však nelíbil ostatním členským státům⁷⁷, které se ještě naposledy pokusily přemluvit Jarosława Kaczyńskiego k přijetí Junckerova návrhu. K úlevě všech bylo nakonec dosaženo kompromisu.^{78,79} (Klozar 2010: 109)

Přestože nakonec Německo i Angela Merkelová byly úspěšné, jejich radost jim kazil fakt, že si rozházely vztahy s Polskem ve chvíli, kdy se je pokusily vyloučit z jednání. Tuto napjatou situaci ještě více

⁷⁶ Dle Smlouvy z Nice se rozhodnutí nově přijímala kvalifikovanou většinou.

⁷⁷ V čele s Velkou Británií, Lucemburskem či Španělskem.

⁷⁸ Neústupní Kaczynští dráždí Berlín, hájením svých zájmů, dostupné na:

http://zpravy.idnes.cz/neustupni-kaczynsti-drazdi-berlin-hajenim-svych-zajmu-pgu-/zahranicni.aspx?c=A070703_215150_zahranicni_mia, 13.11. 2012

⁷⁹ Hlasovací mechanismus v Radě EU podle Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu, dostupné na: http://www.europeum.org/doc/arch_eur/ISlosarcik_analyza_pro_senat.pdf, 4.12. 2012

přiostržil Lech Kaczyński svým výrokiem, že polský nárok na větší počet hlasů je oprávněný, neboť „*nebýt Němců a druhé světové války, nebylo by dnes Poláků osmatřicet, ale šestašedesát milionů*“⁸⁰. (Nejen) Německo bylo těmito argumenty prezidenta Kaczyňského pobouřeno.⁸¹

V říjnu roku 2008 byla mezinárodní scéna svědkem toho, jak si Polsko rozhodně nevylepšilo svůj obraz v očích ostatních států. Důvodem toho byl souboj prezidenta Lecha Kaczyňského a premiéra Donalda Tuska na polské politické scéně, který se poté přenesl i za hranice státu. Oba aktéři se přeli o to, kdo je oprávněn zastupovat Polskou republiku na vrcholné schůzce summitu Evropské unie. Premiér Tusk tehdy tvrdil, že se na summitu budou probírat témata jako finanční krize, lisabonská smlouva či boj s klimatickými změnami, které jsou v kompetenci vlády, a proto ho prý na summit doprovázejí polský ministr zahraničí a ministr financí. Prezident Kaczyński nicméně trval na svém, že Polsko bude na summitu reprezentovat i on. Výsledkem tohoto sporu bylo, že do Bruselu nakonec odletěli všichni jmenovaní, čímž vznikl problém, jelikož v jednacím sále má každá státní delegace pouze dvě křesla. Byla zde tedy viděna situace, kdy se před slavnostním zahájením summitu polští ministři zahraničí a financí zvedli ze svých židlí a odešli ze sálu ve chvíli, kdy se objevil prezident Kaczyński. Zpět se vrátili ve chvíli, kdy byla na programu debata o finanční krizi.^{82,83}

⁸⁰ Neústupní Kaczynští dráždí Berlín, hájením svých zájmů, dostupné na:

http://zpravy.idnes.cz/neustupni-kaczynsti-drazdi-berlin-hajenim-svych-zajmu-pgu-/zahranicni.aspx?c=A070703_215150_zahranicni_mia, 13.11. 2012

⁸¹ Neústupní Kaczynští dráždí Berlín, hájením svých zájmů, dostupné na:

http://zpravy.idnes.cz/neustupni-kaczynsti-drazdi-berlin-hajenim-svych-zajmu-pgu-/zahranicni.aspx?c=A070703_215150_zahranicni_mia, 13.11. 2012

⁸² Polský premiér a prezident se na summitu EU přeli o židle, dostupné na:

http://zpravy.idnes.cz/polsky-premier-a-prezident-se-na-summitu-eu-preli-o-zidle-pzf-/zahranicni.aspx?c=A081015_205343_zahranicni_stf, 4.11. 2012

⁸³ Spór premiera i prezydenta o szczyt UE, dostupné na:

<http://www.polityka.pl/kraj/270698,1,spor-premiera-i-prezydenta-o-szczyt-ue.read>, 4.11. 2012

Ministr zahraničních věcí Radosław Sikorski poté poznamenal, že evropští představitelé nyní nemají jistotu, s kým a o čem to vlastně jednají, neboť názory vlády a prezidenta na evropské otázky se dosti liší. Výsledkem celého sporu tedy je ostuda na mezinárodní i domácí scéně. Poláci se totiž v průzkumu veřejného mínění vyjádřili tak, že se za své dva nejvyšší představitele doslova stydí.⁸⁴

V roce 2009 Polsko řešilo podobný problém jako na summitu EU v roce 2008. Tentokrát se jednalo o vrcholnou schůzku státních představitelů zemí Evropské unie a USA konanou v Praze. Při setkání s americkým prezidentem Barackem Obamou měl být přítomen pouze jeden zástupce státu – prezident či premiér. Do poslední chvíle všichni předpokládali, že do Prahy přijede premiér Donald Tusk, avšak prezident Lech Kaczyński náhle změnil své rozhodnutí a oznámil, že na schůzku pojede i on. Toto prezidentské stanovisko polskou vládu velmi zaskočilo, neboť již byli na složení delegace všichni zúčastnění domluveni.⁸⁵

Tyto spory byly součástí dlouhodobé pře o to, kdo má zastupovat Polskou republiku na vrcholných schůzkách Evropské unie. Zda to má být (liberál) premiér Donald Tusk či (euroskeptik) prezident Lech Kaczyński. Neshody mezi těmito dvěma politiky naplno propukly ve chvíli, kdy Tuskova *Občanská platforma* v roce 2007 vyhrála předčasné

⁸⁴ Polský premiér a prezident se na summitu EU přeli o židle, dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/polsky-premier-a-prezident-se-na-summitu-eu-preli-o-zidle-pzf-/zahranicni.aspx?c=A081015_205343_zahranicni_stf, 4.11. 2012

⁸⁵ Polsko řeší, kdo se sejde s Obamou. Do Prahy dorazí Tusk i Kaczynski, dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/polsko-resi-kdo-se-sejde-s-obamou-do-prahy-dorazi-tusk-i-kaczynski-p9g-/zahranicni.aspx?c=A090331_133457_zahranicni_stf, 4.11. 2012

parlamentní volby, a on z premiérského křesla sesadil prezidentova bratra Jarosława Kaczyńského.^{86,87}

Pomyslnou tečku za těmito vleklými spory mezi prezidentem Kaczyńským a premiérem Tuskem ohledně reprezentování Polska na vrcholných schůzkách Evropské unie udělal v květnu 2009 polský Ústavní soud. A rozhodl ve prospěch prezidenta. Podle soudu je prezident nejvyšším představitelem státu a má proto právo sám se rozhodnout, zda se summitů Evropské unie bude účastnit či nikoliv.⁸⁸

7.3.2 Lech Kaczyński a Východ

V „supervolebním“ roce 2005 se po parlamentních volbách ujala vlády pravicová strana *Právo a spravedlnost* v čele s Jarosławem Kaczyńským⁸⁹, a prezidentské volby vyhrál Lech Kaczyński. Tato turbulence na polské politické scéně se nepříznivě odrazila na polsko–ruských vztazích. To, co oba bratři avizovali v předvolebních kampaních, tedy tvrdou politiku vůči Rusku, také po svém zvolení pilně vykonávali, čímž se vzájemné vztahy obou zemí ponořily do ještě hlubší krize a nedůvěry. (Fedorowicz 2011: 147)

⁸⁶ Výsledky předčasných parlamentních voleb z roku 2007, dostupné na:

<http://www.wybory2007.pkw.gov.pl/SJM/EN/WYN/W/index.htm>, 4.11. 2012

⁸⁷ Polsko řeší, kdo se sejde s Obamou. Do Prahy dorazí Tusk i Kaczynski, dostupné na:

http://zpravy.idnes.cz/polsko-resi-kdo-se-sejde-s-obamou-do-prahy-dorazi-tusk-i-kaczynski-p9g-/zahranicni.aspx?c=A090331_133457_zahranicni_stf, 4.11. 2012

⁸⁸ Soud rozřal spor Tuska s Kaczynským: Prezident může jet, kam chce, dostupné na:

http://zpravy.idnes.cz/soud-rozral-spor-tuska-s-kaczynskym-prezident-muze-jet-kam-chce-p8d-/zahranicni.aspx?c=A090521_073835_zahranicni_ipl, 4.11. 2012

⁸⁹ Do křesla premiéra však nejprve usedl Kazimierz Marcinkiewicz (na období let 2005 – 2006). Jarosław Kaczyński se stal předsedou vlády až v roce 2006. (Kubát 2006b: 177, 182 – 185)

Prezident Lech Kaczyński i celá vláda vedená stranou *Právo a spravedlnost* vedli v letech 2005 – 2007 konfrontační politiku vůči Ruské federaci. Prezident Lech Kaczyński tak napříště s ruskou stranou jednal pod heslem „silného Polska“. Ve výsledku to znamenalo především polskou podporu ukrajinským a gruzínským zájmům v Evropě či jejich začlenění do euroatlantických struktur. Příkladem budiž chování Lecha Kaczyńského v průběhu rusko–gruzínské války v roce 2008, kdy se prezident v tomto konfliktu osobně angažoval a jednoznačně se postavil na stranu Gruzie. Ostře zaútočil na Kreml, že konflikt vyprovokoval, aby si upevnil svůj vliv v oblasti. V kontrastu těchto emocionálních vyjádření prezidenta Kaczyńského lze na druhé straně pozorovat poněkud umírněnější postoj polské vlády i premiéra, který se nepostavil jednoznačně na stranu Gruzie (tak jako prezident Kaczyński). Tyto a jim podobné prezidentské kroky na politické scéně znamenaly další zhoršení a vyostření polsko – ruských vztahů. Takovýto styl zahraniční politiky realizovaný skrze prezidenta se neshodoval s politikou některých partnerů v Evropské unii (potažmo celou EU), kteří především nebyli ochotni akceptovat polské metody realizace takovéto politiky. (Fedorowicz 2011: 77 – 78, 153; Kucharczyk 2008: 11)

7.4 Bronisław Komorowski

Bronisław Komorowski se narodil 4. června 1952. Vystudoval univerzitu ve Varšavě a angažoval se také v protikomunistické kampani. Poslancem Sejmu byl již od roku 1991. V roce 2007 byl zvolen předsedou (maršálkem) Sejmu. Právě jako předseda Sejmu byl Bronisław Komorowski povinen vykonávat funkci prezidenta republiky po předčasné smrti prezidenta Lecha Kaczyńskiego. Polská ústava totiž říká, že v případě, pokud prezident není schopen nadále vykonávat svou funkci nebo je svého úřadu zbaven (v tomto případě je danou okolností náhlá smrt), pak jeho kompetence dočasně přebírá předseda Sejmu. V roce 2010 pak zvítězil v řádných prezidentských volbách a funkci hlavy státu vykonává až dosud (červenec 2013).^{90,91}

7.4.1 Bronisław Komorowski a Západ

V linii výjimečně dobrých transatlantických vztahů pokračuje i současný polský prezident Bronisław Komorowski. Důkazem toho budiž např. rozhodnutí o prodloužení účasti polských vojáků v Afghánistánu, které podepsal v říjnu minulého roku. Podle daného dokumentu má vojenský kontingent v zahraničí zůstat, avšak počet vojenských příslušníků se sníží o 700 osob (v Afghánistánu tedy zůstane maximálně 1800 vojáků a vojenských pracovníků). Snížení počtu vojáků je součástí dvouletého procesu úplného odchodu polské armády

⁹⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, dostupné na:

<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>, 22.9. 2012

⁹¹ Biografia, dostupné na: <http://www.prezydent.pl/prezydent/biografia-bronislawa-komorowskiego/>, 4.10. 2012

z Afghánistánu a postupného předávání plné odpovědnosti za bezpečnost místním orgánům.⁹²

V souvislosti s nástupem Baracka Obamy do prezidentského úřadu a s tím související odklon USA od vybudování protiraketového systému v Evropě, zveřejnil v srpnu minulého roku prezident Komorowski záměr polského státu vybudovat vlastní protiraketovou obranu (štít). Hlavním důvodem pro tento krok má být snaha o zajištění bezpečnosti a Polsko se v tomto ohledu nemá spoléhat pouze na americké plány, které se s nástupem Baracka Obamy změnilo. Polský prezident počítá s tím, že by se tento *polský štít* později stal součástí projektu NATO.^{93,94}

Polský ministr obrany Tomasz Siemoniak odhaduje, že vybudování systému protivzdušné obrany by Polskou republiku stálo 13 – 15 miliard zlotých. Vzhledem k velké finanční náročnosti projektu Polsko není schopno vybudovat takový protiraketový štít samo. Proto by se na jeho výstavbě mělo spolu s Polskem finančně podílet i Německo a Francie. Zatím se jedná o vybudování obraného systému proti balistickým střelám krátkého doletu během deseti let. V souvislosti s tím Polsko stále podporuje obranný systém NATO a USA zaměřený proti raketám středního doletu. Jako jeden z důvodů tohoto bezpečnostního plánu ministr Siemoniak uvádí zastaralost polského systému protiraketové

⁹² Polscy żołnierze zostaną dłużej w Afganistanie, dostupné na:

<http://www.rp.pl/arttykul/941880-Polscy-zolnierze-zostana-dluzej-w-Afganistanie.html>, 24.10. 2012

⁹³ Komorowski žádá pro Polsko vlastní protiraketový deštník. Nechce se spoléhat na USA, dostupné na: http://zpravy.ihned.cz/svet-evropa/c1-56905600-komorowski-zada-pro-polsko-vlastni-protiraketovy-destnik-nechce-se-spolehat-na-usa?utm_source=mediafed, 22.10. 2012

⁹⁴ Chystá Polsko vlastní protiraketový štít?, dostupné na: http://www.natoaktual.cz/chysta-polsko-vlastni-protiraketovy-stit-fjs-/na_analyzy.aspx?c=A120911_140305_na_analyzy_m02, 1.12. 2012

obranu. Dodává také, že se na vybudování nového systému bude podílet polský průmysl i polská výzkumná střediska.^{95,96}

Právě vztahy s Německem a Francií jsou pro současného prezidenta velmi důležité. Znovu proto zaangažoval polskou stranu v setkávání skupiny Výmarského trojúhelníku. Do této doby poslední setkání politických představitelů zemí Výmarského trojúhelníku (Polska, Francie a Německa) se uskutečnilo koncem roku 2006. O dva roky později se měl konat další summit, který ovšem tehdejší polský prezident Lech Kaczyński bojkotoval z důvodu nelichotivých karikatur uveřejněných v německých médiích (oficiálně se prezident omluvil z důvodu nemoci). Důkazem o snaze opětovného sblížení těchto tří zemí byly mimo jiné zahraniční cesty do Berlína a Paříže, které Bronisław Komorowski uskutečnil hned v prvním měsíci svého působení v prezidentském úřadu.^{97,98}

Na počátku roku 2011 se polský prezident Bronisław Komorowski vyjádřil v tom smyslu, aby se příštího setkání představitelů Výmarského trojúhelníku účastnil i tehdejší ruský prezident Dmitrij Medveděv. Francouzský prezident Nicolas Sarkozy označil tento přístup polského prezidenta k Rusku za „inteligentní a odvážný“. Dodal také, že všechny

⁹⁵ Polska tarcza będzie kosztować 15 miliardów złotych?, dostupné na: <http://www.wprost.pl/ar/353658/Polska-tarcza-bedzie-kosztowac-15-miliardow-zlotych/>, 26.11. 2012

⁹⁶ Chystá Polsko vlastní protiraketový štít?, dostupné na: http://www.natoaktual.cz/chysta-polsko-vlastni-protiraketovy-stit-fjs-/na_analyzy.aspx?c=A120911_140305_na_analyzy_m02, 1.12. 2012

⁹⁷ „Le Figaro“: Trójkąt Weimarski wyciąga rękę do Rosji, dostupné na: <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/le-figaro-trojkat-weimarski-wyciaga-reke-do-rosji,1,4168202,wiadomosc.html>, 14.10. 2012

⁹⁸ Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa, dostupné na: <http://www.prezydent.pl/prezydent/dwa-lata-prezydentury/polityka-zagraniczna-i-bezpieczenstwa/>, 17.10. 2012

kroky vedoucí k pochopení toho, že studená válka už dávno skončila, jsou prospěšné, s čímž souhlasila také německá kancléřka Angela Merkelová. Postup zemí Výmarského trojúhelníku kladně hodnotila také zahraniční média, kdy např. italské a francouzské deníky vyzdvihovaly možnost otevření se celé Evropy (Evropské unie) Rusku. Důvodem Bronisława Komorowského pro tento krok směrem na východ byl především pokus o zlepšení polsko–ruských vztahů, které ochladly za úřadování Lecha Kaczyńskiego v prezidentském křesle.^{99,100,101,102}

Také směrem k Evropské unii jako celku (nejen k Francii a Německu) neprosazuje Bronisław Komorowski útočnou politiku jako to dělal jeho předchůdce Lech Kaczyński. Ale naopak poukazuje na to, že Polsko chce hrát aktivní roli v evropském prostředí. To dokázal už tím, že jeho první zahraniční cesta po zvolení do prezidentského úřadu vedla do Bruselu, kde se setkal s předsedou Evropské komise Jose Manuelem Barrosou a generálním tajemníkem NATO Andersem Fogh Rasmussenem. Z prezidentské kanceláře následně zaznělo, že důvodem pro první zahraniční cestu právě do Bruselu bylo ujištění Evropské unie a Severoatlantické aliance, že Polsko chce i nadále hrát v těchto strukturách aktivní roli. Podle Komorowského je participace na

⁹⁹ Sarkozy pochválil Komorowského za snahu zlepšit vztahy s Ruskem, dostupné na:

<http://zpravy.ihned.cz/svet-evropa/c1-49882660-sarkozy-pochvalil-komorowskeho-za-snahu-zlepsit-vztahy-s-ruskem>, 14.10. 2012

¹⁰⁰ „Le Figaro“: Trójkąt Weimarski wyciąga rękę do Rosji, dostupné na:

<http://wiadomosci.onet.pl/swiat/le-figaro-trojkat-weimarski-wyciaga-reke-do-rosji,1,4168202,wiadomosc.html>, 14.10. 2012

¹⁰¹ Spotkanie Trójkąta Weimarskiego i Rosji? „Francja chętnie weźme w nim udział“, dostupné na:

http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,9065377,Spotkanie_Trojkatu_Weimarskiego_i_Rosji___Francja.html, 14.10. 2012

¹⁰² Trójkąt Weimarski otworzył się na Rosję. Zachodnia prasa komentuje, dostupné na:

<http://swiat.newsweek.pl/trojkat-weimarski-otworzyl-sie-na-rosje--zachodnia-prasa-komentuje,71561,1,1.html>, 14.10. 2012

evropské integraci do budoucna jediným možným směrem, kterým by se jeho země měla ubírat. V souvislosti s budoucností EU se také vyjádřil na adresu fiskálního paktu Evropské unie, který přirovnával k bezpečnostnímu systému automobilu, který je podle něj důležitý, ale ze všeho nejdůležitější je nakonec motor. Podle jeho názoru je fiskální pakt prvním krokem z mnoha dalších, které musí nastat, pokud chceme posílit růst a konkurenceschopnost jako důležité mechanismy pro východ z krize. Na druhou stranu ale dodává, že podle něj není zadlužení středoevropských států tak dramatické v porovnání s jinými státy jako je např. Japonsko či USA.^{103,104}

7.4.2 Bronisław Komorowski a Východ

Jak již bylo řečeno, prezident Komorowski je zastáncem snahy o rozvíjení vzájemných polsko–ruských vztahů, zejména v oblasti hospodářství. Nerezignuje ale ani na historické výzvy, kterými je např. odtajnění dokumentů týkajících se katyňského masakru. V souvislosti s tzv. východní politikou klade také velký důraz na udržení dobrých vztahů s Ukrajinou, kde se snaží navázat na proevropskou politiku a nasměrování Ukrajiny směrem k Evropské unii. Z tohoto důvodu se také postavil proti bojkotu ukrajinské části Mistrovství Evropy ve fotbale.¹⁰⁵

¹⁰³ Prezydent z oficjalną wizytą w Brukseli, dostupné na:

<http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/art,1,prezydent-z-oficjalna-wizyta-w-brukseli.html>, 20. 10. 2012

¹⁰⁴ O przyszłości Europy w Pałacu Prezydenckim, dostupné na:

<http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/art,2108,o-przyszlosci-europy-w-palacu-prezydenckim.html>, 12.10. 2012

¹⁰⁵ Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa, dostupné na:

<http://www.prezydent.pl/prezydent/dwa-lata-prezydentury/polityka-zagraniczna-i-bezpieczenstwa/>, 17.10. 2012

Za zmínku také jistě stojí návštěva prezidenta Komorowského v Číně v prosinci roku 2011. Byla to první návštěva polského prezidenta v této zemi po čtrnácti letech. S tehdejším generálním tajemníkem Komunistické strany Číny při této příležitosti podepsali *Společné prohlášení Polské republiky a Čínské lidové republiky v zájmu ustanovení partnerských strategických vztahů*¹⁰⁶. V návaznosti na tento započatý směr byl čínský premiér v rámci oficiální návštěvy Polska v dubnu 2012 pozván také do Belvederu^{107, 108, 109}.

¹⁰⁶ Wspolne oświadczenie Rzeczypospolitej Polskiej i Chińskiej Republiki Ludowej w sprawie ustanowienia partnerskich stosunków strategicznych.

¹⁰⁷ Rezydence polského prezidenta.

¹⁰⁸ Zespół Rezydencji Belweder i Hotel Belweder, dostupné na:

<http://www.prezydent.pl/bip/majatek-kancelarii/zespol-rezydencji-belweder-i-hotel-belweder/>,
6.12. 2012

¹⁰⁹ Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa, dostupné na:

<http://www.prezydent.pl/prezydent/dwa-lata-prezydentury/polityka-zagraniczna-i-bezpieczenstwa/>, 17.10. 2012

8. Závěr

Na konci 80. let 20. století byla situace v Polsku značně nestabilní a vládnoucím komunistům se začala vymykat z rukou, v důsledku čehož se polská vláda rozhodla začít s opozicí vyjednávat. Toto období je známo jako jednání u „kulatého stolu“. Výsledkem byl pád komunistického režimu v Polsku a následné období demokratizačních procesů. Jedním z prvních kroků nutných k přechodu k demokracii bylo přijetí nové polské ústavy. Tento proces však nakonec trval déle, než všichni předpokládaly, a z toho důvodu se prozatím schvalovaly pouze dílčí ústavní zákony, které se ve větší či menší míře zabývaly také prezidentskými pravomocemi v zahraniční politice státu.

Jedním z nejvýznamnějších ústavně–politických milníků bylo schválení tzv. Malé ústavy, která se zabývala především otázkou vytyčení základních principů fungování mocenských institucí v Polsku a vymezení vztahů mezi nimi. Tento ústavní zákon byl důležitý také z hlediska uspořádání vztahů mezi aktéry exekutivy. Nové politické uspořádání vedlo k přeměně politického systému. Nový režim totiž vykazoval známky poloprezidencialismu a většina odborné veřejnosti ho takto i přijímá. Toto nové uspořádání bylo výsledkem kompromisu mezi tehdejším polským prezidentem Lechem Wałęsou a politickými stranami zastoupenými v parlamentu.

Malá ústava byla z do té doby přijatých novelizací nejrozsáhlejší. Dala mimo jiné konkrétní formu většině prezidentských pravomocí, které prezident do té doby již stejně praktikoval. Role polského prezidenta daná mu tímto ústavním zákonem byla dosti významná. Stal se například jedním z hlavních aktérů zabývajících se zahraniční a bezpečnostní politikou státu. Ve výsledku ale byla převážná část *Malé ústavy* spíše potvrzením a právním ukotvením dosud praktikující

politiky, zejména ze strany prezidenta Lecha Wałęsy, než aby ustavila nový model distribuce moci.

Roku 1997 byla po dlouhých letech přijata nová (dosud platná) polská ústava, která zakotvila parlamentní typ politického režimu v Polsku. Výkonná moc prezidenta byla značně omezena, přičemž tuto skutečnost příliš nemění ani fakt, že je prezident volen v přímých volbách.

Podle polské ústavy je prezident nejvyšším představitelem státu a ochráncem základních společenských hodnot (bezpečnosti, suverenity, celistvosti státního území či dodržování ústavy). Dále prezident reprezentuje Polsko na mezinárodní scéně, konkrétně ve styku s jinými státy či mezinárodními organizacemi (např. Evropská unie, NATO či OSN). Na cílech a směřování zahraniční politiky státu prezident spolupracuje s předsedou vlády a odpovídajícím ministrem, jehož resortu se daná věc týká. Všichni jmenovaní jsou společně s premiérem povinni určovat a realizovat nejdůležitější otázky zahraniční politiky Polska.

Pokud tedy chceme hodnotit roli polského prezidenta v zahraniční politice státu, musíme vzít v potaz ústavní vývoj Polské republiky po roce 1989. Jak jsme se mohli z textu dozvědět, byl dosti překotný a ne vždy ku prospěchu věci. S tím souvisí mimo jiné převážně konfliktní vztah prezidenta republiky s předsedou vlády, který má dopad i na zahraniční politiku státu, a který můžeme s určitými odchylkami pozorovat dodnes. Největší frekvenci a sílu tohoto typu politického konfliktu jsme mohli pozorovat zejména v období platnosti *Malé ústavy* především ze strany prezidenta Lecha Wałęsy. Jsme tak svědky toho, kdy od vzniku III. republiky ovlivňuje polskou zahraniční politiku (po většinu času negativně) velmi vágní ústavní vymezení pravomocí

zahraničně–politických aktérů, především prezidenta republiky a předsedy vlády.

Kořeny konfliktu *prezident – premiér* jsou zřejmé. Prezident shledává, že jeho významné postavení a popularita značně převažuje jeho úřední pravomoci a politický vliv. Především jeho přesvědčení o národní odpovědnosti a jistě také jeho nezanedbatelné ego vedou k tomu, že se pokouší najít způsob jakým proměnit své postavení v reálnou politickou moc (čili větší moc a vliv než má dosud). Aby tohoto cíle dosáhl, tak často využívá nejednoznačnosti ústavních a právních ustanovení. Snaha prezidenta o pronikání na „území“ významných pravomocí předsedy vlády značně ohrožuje prosazování jejich politiky i důvěryhodnost obou táborů (v horším případě to může znamenat ohrožení vládní většiny v parlamentu).

Po vzniku samostatného polského státu bylo jednou z jeho hlavních priorit vytvoření „nové“ zahraniční politiky. Hlavním paradigmatem polské zahraniční politiky po roce 1989 bylo přiblížení a následné začlenění do západních integračních struktur a organizací jako NATO či Evropská unie. Prvním úkolem polské zahraniční politiky tak bylo především dosažení těchto vytyčených cílů. V této době panoval výjimečný konsensus napříč politickým spektrem, což znamenalo přímý směr „na západ“.

V současné době bychom polskou zahraniční politiku mohli rozdělit do několika dimenzí. Především je to orientace dvěma směry – na západ a na východ. Zahraniční politika vůči Západu se orientuje především na vztahy s Evropskou unií (zde jsou hlavním cílem zájmů vztahy s Německem a Francií v rámci Výmarského trojúhelníku, a s tím spojená snaha Polska o větší vliv v regionu), Severoatlantickou alianci

a Spojenými státy americkými. Prostřednictvím své východní politiky se Polsko orientuje především na vztahy s Ruskem a Ukrajinou.

Lech Wałęsa, Aleksander Kwaśniewski, Lech Kaczyński i Bronisław Komorowski jsou každý jiný a každý reprezentuje či reprezentoval odlišné politické zájmy. Důležité jsou však metody, kterými těchto cílů dosahovali nebo se o to alespoň pokoušeli. Jedním z důležitých aspektů rozložení politické moci je to, jak svou roli vnímá samotný prezident. Příkladem mohou být Lech Wałęsa a Aleksander Kwaśniewski. Přestože se oba po nějakou dobu řídili *Malou ústavou*, tak styl politiky (i té zahraniční) prvně jmenovaného byl považován za dosti konfliktní, zatímco Aleksander Kwaśniewski uplatňoval spíše mírný styl zahraniční politiky. Je zřejmé, že se Lech Wałęsa stal fenoménem polské politiky a na počátku své „kariéry“ oplýval silným „demokratizačním“ mandátem. I přes svou nevypočitatelnou povahu (a možná právě díky ní) si dokázal vydobýt poměrně silnou roli v zahraniční politice státu, kterou beze zbytku využíval.

Prezident, který se Lechu Wałęsovi v politickém stylu vyrovnal (a podle některých ho možná i předčil), byl jmenovec Lech Kaczyński, který do prezidentského úřadu nastoupil po poměrně umírněném Aleksanderu Kwaśniewském. Přestože Lech Kaczyński zastával poměrně konfliktní styl politiky (podobně jako Lech Wałęsa), jeho reálná moc v oblasti zahraniční politiky prakticky neexistovala (na rozdíl od svého předchůdce).

O současném prezidentovi Bronisławu Komorowském můžeme říci, že praktikuje umírněný styl politiky, jenž je dle mého názoru důsledkem jeho nekonfliktní povahy. Situaci napomáhá i politická příslušnost premiéra/vlády, která příliš nekoliduje s politickými názory Bronisława Komorowského. Možná bychom ale mluvili jinak, kdyby vládní koalici

dnes sestavovalo *Právo a spravedlnost*. Umírněný styl prezident uplatňuje i v zahraniční politice a kompetence „přenechává“ premiérovi, resp. vládě (upřímně řečeno podle polské ústavy toho v současné době v rámci zahraniční politiky ani víc dělat nemůže).

Přestože je tedy Polská republika parlamentním režimem, pozice prezidenta její tradiční principy přesahuje. Všeobecná a přímá prezidentská volba, která je jedním z předpokladů prezidentského režimu, spolu s historicky silným prezidentským postavením v letech 1990 – 1995 (resp. 1997) dává polskému prezidentovi možnosti nezávislé na právním zakotvení, které by v jiné zemi s parlamentním systémem zřejmě nezískal. Ani tento fakt však neposkytuje polskému prezidentovi příliš zásadních kompetencí v oblasti zahraniční politiky státu. Dle mého názoru se tak potvrdila hypotéza, že *role polského prezidenta v zahraniční politice státu je pouze reprezentativní a jeho osoba neoplývá zásadními pravomocemi v této oblasti*.

Problém, který do budoucna dle mého názoru vypluje v této oblasti na povrch, je stále se prohlubující evropská integrace, která může mít za následek přenášení stále více pravomocí na centrum v Bruselu. Pro pozici (nejen) polského prezidenta by to pravděpodobně znamenalo stále menší a menší vliv v oblasti zahraniční politiky vlastního státu. Byl by to zajímavý směr dalšího bádání.

Seznam použité literatury a dalších pramenů

Ajnenkiel, Andrzej: 2001. *Konstytucje Polski 1791 – 1997*. Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa.

Alberski, Robert: 2002. Wybory prezydenckie w Polsce w latach 1989 – 2000 i ich funkcje polityczne. In: Antoszewski, Andrzej: *Demokratyzacja w III Rzeczypospolitej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego: Wrocław, 97 – 118.

Bagiński, Paweł: 2012. *Spójność polityki na rzecz rozwoju a polska polityka wschodnia*. Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa.

Bartoszewski, Władysław: 2006. Pożądana ciągłość i pożądane zmiany. In: Kol. autorů: *Ciągłość i zmiana w polskiej polityce zagranicznej*. Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa, s. 17 – 20.

Baylis, Thomas A.: 1996. Presidents versus Prime Ministers: Shaping Executive Authority in Eastern Europe. *World Politics*, Vol. 48, No. 3, s. 297 – 323.

Biernat, Tadeusz: 1999. *Józef Piłsudski – Lech Wałęsa: Paradoks charyzmatycznego przywództwa*. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

Cabada, Ladislav – Kubát, Michal a kol.: 2007. *Úvod do studia politické vědy*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň.

Całka, Marek J.: 1998. Nová geopolitická situace Polska po pádu komunismu a rozpadu Sovětského svazu. In: Leška, Vladimír a kol.:

Rusko, Polsko, střední Evropa: dědictví minulosti a současnosti. Ústav mezinárodních vztahů, Praha, s. 45 – 54.

Dančák, Břetislav: 1999. Geneze spolupráce ve střední Evropě. In: Dančák, Břetislav – Benda, Lukáš – Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír – Urubek, Tomáš: *Integrační pokusy ve středoevropském prostoru II*. Mezinárodní politologický ústav, Brno.

Dančák, Břetislav: 2005. Polská percepce významu USA pro Evropu. *Mezinárodní politika*. 4/2005, s. 6 – 8.

Druláková, Radka – Drulák, Petr: 2007. *Tvorba a analýza zahraniční politiky*. Nakladatelství Oeconomika, Praha.

Fedorowicz, Krzysztof: 2004. *Ukraina w polskiej polityce wschodniej w latach 1989 – 1999*. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.

Fedorowicz, Krzysztof: 2011. *Polityka Polski wobec Rosji, Ukrainy i Białorusi w latach 1989 – 2010*. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.

Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír – Šedo, Jakub: 2011. *Politické systémy*. Barrister & Principal, o. s., Brno.

Chwalba, Andrzej: 2009. *Polsko 1989 – 2008: dějiny současnosti*. Centrum pro studium demokracie a kultury.

Kaczyński, Piotr Maciej: 2007. *Polskie dylematy wobec nowego traktatu Unii Europejskiej*. Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.

Kaczyński, Piotr Maciej: 2008. *Polska polityka zagraniczna w latach 2005 – 2007: co po konsensie?* Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.

Klípa, Ondřej: 2004. Polská politika vůči Ukrajině: vzájemné vztahy. *Mezinárodní politika*. 6/2004, s. 13 – 15.

Klozar, Alexander: 2010. Hodnocení německého předsednictví v Radě Evropské unie. *Mezinárodní vztahy*. 2/2010, s. 99 – 122.

Kol. autorů: 2004. *Polska polityka zagraniczna: kontynuacja czy zerwanie? Dyskusja z udziałem polityków, ekspertów i dziennikarzy*. Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa.

Kubát, Michal: 2000. *Politika v Polsku po roce 1989*. Karolinum: Praha.

Kubát, Michal: 2002. Polská vláda půl roku poté. *Mezinárodní politika*. 4/2002, s. 24 – 26.

Kubát, Michal a kol.: 2004. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Eurolex Bohemia s.r.o., Praha.

Kubát, Michal: 2005. *Demokracie v Polsku*. SLON: Praha.

Kubát, Michal: 2006. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*. Dokořán: Praha.

Kubát, Michal: 2006b. Koaliční vládnutí v Polsku po roce 1989. In: Cabada, Ladislav a kol.: *Koalice a koaliční vztahy*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk: Plzeň, s. 166 – 188.

Kucharczyk, Jacek: 2008. In: Skiba, Alexander – Techau, Jan: *Transatlantic Relations 2009. European Expectations for the Post – Bush Era*. European Policy Institutes Network, No. 20, s. 11 – 12.

Lang, Kai – Olaf: 2006. Vlastenci v Evropě. Polská zahraniční a evropská politika v prvním roce národně-konzervativní vlády. *Mezinárodní politika*. 9/2006, s. 6 – 9.

Majer, Petr: 1998. Vojenko – bezpečnostní aspekty polsko – ruských vztahů. In: Leška, Vladimír a kol.: *Rusko, Polsko, střední Evropa: dědictví minulosti a současnosti*. Ústav mezinárodních vztahů, Praha, s. 73 – 89.

Mojak, Ryszard: 1995. *Instytucja prezydenta RP w okresie przekształceń ustrojowych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.

Mołdawa, Tadeusz: 1995. Parlament w systemie władz naczelných Rzeczypospolitej. In: Chruściak, Ryszard – Mołdawa, Tadeusz – Wojtaszyk, Konstanty A. – Zieliński, Eugeniusz: *Polški system polityczny w okresie transformacji*. Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa, s. 153 – 223.

Raciborski, Jacek: 2003. Rząd i administracja rządowa. In: Wiatr, Jerzy J. – Raciborski, Jacek – Bartkowski, Jerzy – Frątczak-Rudnicka, Barbara – Kiliński, Jarosław. *Demokracja Polska 1989 – 2003*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa, s. 123 – 146.

Řezník, Miloš: 2010. *Dějiny Polska v datech*. Nakladatelství Libri, Praha.

Sajduk, Błażej: 2009. Tradycyjne metody analizy polityki zagranicznej. In: Szczerski, Krzysztof: *Podmiotowość geopolityczna. Studia nad polską polityką zagraniczną*. Rozdział w podręczniku akademickim dla studentów stosunków międzynarodowych Krajowej Szkoły Administracji Publicznej, Warszawa, s. 59 – 86.

Sanford, George: 1999. Parliamentary Control and the Constitutional Definition of Foreign Policy Making in Democratic Poland. *Europe-Asia Studies*, Vol. 51, No. 5, s. 769 – 797.

Smolar, Aleksander: 2006. Polityka zagraniczna Prawa i Sprawiedliwości – próba rzeczywistości. In: Kol. autorów: *Ciągłość i zmiana w polskiej polityce zagranicznej*. Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa, s. 57 – 72.

Stemplowski, Ryszard: 2007. *Wprowadzenie do analizy polityki zagranicznej*. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa.

Strmiska, Maxmilián – Hloušek, V. – Kopeček, L. – Chytilék, R.: 2005. *Politické strany moderní Evropy*. Portál: Praha.

Szwarc, Andrzej – Urbański, Marek – Wieczorkiewicz, Paweł: 2007. *Kto rządził Polską?* Świat Książki, Warszawa.

Winczorek, Piotr: 2009. *Ustrój konstytucyjny i proces prawotwórczy*. Institute of Public Affairs, Warszawa.

Wołek, Artur: 2004. *Demokracja nieformalna*. Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa.

Zaborowski, Marcin – Longhurst, Kerry: 2003. America's protégé in the East? The Emergence of Poland as a Regional Leader. *International Affairs*, Vol. 79, No. 5, s. 1009 – 1028.

Zięba, Ryszard: 2005. *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa*. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

Zubek, Voytek: 1997. The Eclipse of Walesa's Political Career. *Europe-Asia Studies*, Vol. 49, No. 1, s. 107 – 124.

Internetové prameny

BBC Czech, dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/czech/>

BBC News, dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/>

Centrum Badania Opinii Społecznej, dostupné na: <http://www.cbos.pl/>

Česká televize, dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/>

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, dostupné na:
<http://dziennikustaw.gov.pl/>

European Commission, dostupné na: <http://ec.europa.eu/>

Gazeta.pl, dostupné na: <http://www.gazeta.pl/0,0.html>

Gazeta Wyborcza, dostupné na: <http://wyborcza.pl/0,0.html>

Hospodářské noviny, dostupné na: <http://ihned.cz/>

Institut pro evropskou politiku, dostupné na:
<http://www.europeum.org/cz/>

Jiří Pehe: Politický zázpisník, dostupné na:
http://www.pehe.cz/zapisnik/zapisnik_view

Katedra Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Warszawskiego,
dostępne na: <http://www.prawokonstytucyjne.wpia.uw.edu.pl/>

Ministerstwo Spraw Zagranicznych, dostępne na:
http://www.msz.gov.pl/pl/p/msz_pl/

Newsweek. pl, dostępne na: <http://www.newsweek.pl/>

Oficjalni portal Informačního centra o NATO, dostępne na:
<http://www.natoaktual.cz/>

Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, dostępne na:
<http://www.prezydent.pl/>

Państwowa Komisja Wyborcza, dostępne na: <http://pkw.gov.pl/>

Platforma Obywatelska, dostępne na:
<http://www.platforma.org/pl/platforma/>

Polityka.pl, dostępne na: <http://www.polityka.pl/>

Portal Spraw Zagranicznych, dostępne na: <http://www.psz.pl/>

Pražský hrad, dostępne na: <http://www.hrad.cz/>

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, dostępne na: <http://www.sejm.gov.pl/>

The White House, dostępne na: <http://www.whitehouse.gov/>

TVN 24, dostępne na: <http://www.tvn24.pl/>

U.S. Department of State, dostępne na: <http://www.state.gov/>

Wiadomości w Onet, dostępne na: <http://wiadomosci.onet.pl/>

Wirtualna Polska, dostępne na: <http://www.wp.pl/>

Wprost, dostępne na: <http://www.wprost.pl/>

Zprawy iDNES.cz, dostępne na: <http://zprawy.idnes.cz/>

Resumé

If we want to evaluate the role of President of Poland in the foreign policy of the country, we have to take into account the constitutional development of the Republic of Poland after 1989. As we can learn from the text, was quite abrupt and not always for the better. This is related to mostly conflicting relationship with the President and the Prime Minister, which has an impact on the foreign policy of the state

Lech Wałęsa, Aleksander Kwaśniewski, Lech Kaczyński and Bronisław Komorowski are each different and each represents or represented different political interests. Important are, however, methods which achieve these objectives, or at least they tried. One of the important aspects of the distribution of political power is its role as president perceives itself.

So although Poland is parliamentary regime, the position of President of its traditional principles is beyond. General and direct presidential election, which is one of the assumption for presidential regime, along with historically strong presidential position in the years 1990 - 1995 (or 1997) gives the President of Poland options independent of the legal base. Neither this fact, however, does not provide the President of Poland too essential competencies in the area of foreign policy.